

Szkoly im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie Biografie pedagogów 1811-1852

Rys historyczny

W 1594 roku jako trzecia wyższa uczelnia w Polsce powstała Akademia Zamojska. Trwała przez prawie dwa wieki do roku 1784, kiedy to zmieniono ją na liceum, a następnie na szkołę wojewódzką. Po zajęciu w 1809 r. przez wojsko budynku Szkoły Wojewódzkiej w Zamościu, została ona przez Stanisława Kostkę Zamoyskiego przeniesiona w 1811 r. do Szczebrzeszyna. Otrzymała nazwę Szkoły Wydziałowej¹.

Stanisław Kostka Zamoyski już od 1812 r. dążył do podniesienia szkoły szczebrzeszyńskiej do rangi placówki wojewódzkiej, jaki to status posiadała Szkoła im. Zamoyskich w Zamościu w chwili zamknięcia. Nie nastąpiło to szybko. Na mocy umowy z władzami oświatowymi zobowiązał się, że będzie miała ona charakter prywatny. Sam został jej kuratorem, a po nim kolejni ordynaci. Zobowiązał się do utrzymywania w Szczebrzeszynie szkoły, o stopniu równym ówczesnym szkołom wojewódzkim². Na jej utrzymanie przeznaczył na wieczne czasy cztery wsie. Początkowo szkoła mieściła się w centrum miasta, w budynku murowanym, który został przystosowany do jej tymczasowego funkcjonowania. Jednocześnie na obrzeżach miasta od strony Zamościa rozpoczęto budowę nowego budynku szkolnego z czterema oficynami. Oficyny przeznaczone były na mieszkania dla nauczycieli (którzy także udostępniali swoje mieszkania dla uczniów jako stancje).

Była to duża, jak na owe czasy, inwestycja. Budynki wykonano z palonej cegły. Była to wspaniała murowana budowa piętrowa, otoczona z dwóch stron czterema również piętrowymi oficynami, w których mieszcili się wszyscy profesorowie, trzymając u siebie na stancjach uczniów – wspomina jeden z jej wychowanków³.

Uroczyste otwarcie nowej szkoły nastąpiło 1 października 1823 roku. Ordynata S. K. Zamoyskiego reprezentował na otwarciu jego najstarszy syn Konstanty. Na parterze i piętrze budynku szkolnego

¹ K. Ajewski, *Działalność XII ordynata na Zamościu – Stanisława Kostki Zamoyskiego na polu edukacji i oświaty 1800-1830*, „Rozprawy z dziejów oświaty” t. XLV, 2006, s. 245-246.

² Z. Klukowski, *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 6-7.

³ Cz. Szczebrzeszak, *Pół wieku. Wspomnienia ze szkół szczebrzeskich*, „Ziemia Lubelska” 1906, nr 300, s. 3.

mieściły się klasy i sala egzaminacyjna⁴. Przy szkole powstał ogród botaniczny, którym w początkowym okresie opiekował się nauczyciel i późniejszy rektor szkoły Jan Zienkowski. Dzięki wpływom ordynata Zamoyskiego szkołę w Szczebrzeszynie zaliczono do rzędu wyższych. Z uwagi na ustanowione przez niego ulgi w opłatach, do szkoły mogła uczęszczać w stopniu znacznie wyższym niż gdzie indziej patriotycznie nastawiona młodzież pochodząca z niższych warstw społecznych: dzieci oficjalistów, urzędników ordynackich, mieszczan i włościan. W 1823 r. uczyło się w szczebrzeszyńskiej szkole 230 uczniów, nad którymi opiekę sprawowało 12 nauczycieli, prowadzących zajęcia z 16 przedmiotów. „Werbunkiem” nauczycieli w dużej mierze zajmował się sam S. K. Zamoyski, który w pierwszym okresie istnienia szkoły sprowadził do Szczebrzeszyna pedagogów z zamkniętej placówki w Zamościu.

Pierwszym rektorem szkoły został ks. Michał Siekierzyński, któremu S. K. Zamoyski powierzył jej organizację. Był to dobry pedagog i sprawny administrator. Perfekcyjnie wykonał powierzone zadanie.

Powstanie szkoły było dla Szczebrzeszyna sporym awansem kulturowym. Na początku XIX wieku miasto liczyło niespełna 3 tys. mieszkańców i jeden z nauczycieli, który przybył do szkoły w 1825 r., pisał, że Szczebrzeszyn przypomina wieś, a szkoła znajduje się poza miastem. Był okres, że nauczyciele i uczniowie stanowili od 10 do 20% jego mieszkańców.

Równolegle jeden z nauczycieli – Ferdynand Reder założył w miasteczku Prywatną Żeńską Pensję Wyższą o trzech klasach, którą prowadziła jego żona. Jan Jäger prowadził szkołę męską.

Były w historii szkoły także dramatyczne momenty, kiedy to groziło jej zamknięcie. W marcu 1823 r. miał miejsce bunt starszych uczniów przeciwnych stosowaniu kar cielesnych. Świadek tych wydarzeń, uczeń Henryk Golejewski pisał, że cała sprawa stała się głośna w Warszawie i wprawiła księcia Konstantego w furję. „Usiłował on przeprowadzić zwinięcie szkoły”. Następne przejawy niesubordynacji uczniów miały jeszcze miejsce w latach 1827 i 1828. W pierwszym z wypadków, sprawą zajął się zastępca kuratora, plenipotent ordynata Ludwik Malhomme, któremu Zamoyski w obawie przed likwidacją szkoły polecił *aby tę sprawę ukończono cichutko na miejscu bez zdawania urzędowego raportu do stolicy*⁵.

Rok 1830 „zburzył” spokój miasteczka oraz szkoły. Zaczęto niszczyć carskie orły. Rektor Jan Zienkowski wraz z nauczycielami namawiali uczeni i młodzież miejską do udziału w powstaniu. Na

⁴ Z. Klukowski, *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 28.

⁵ K. Ajewski, *Działalność XII ordynata na Zamościu – Stanisława Kostki Zamoyskiego na polu edukacji i oświaty 1800-1830*, „Rozprawy z dziejów oświaty” t. XLV, 2006, s. 253.

placu szkolnym dokonano poświęcenia chorągwi i odprawiono mszę polową. Następnie przemawiał rektor, kierując słowa w szczególności, do tych którzy zaciągnęli się do powstania⁶.

Jesienią 1831 r., po upadku Powstania Listopadowego, szkoła szczebrzeszyńska została zamknięta. Parę miesięcy później ponownie otwarto czteroklasową szkołę wydziałową, przemianowaną następnie na szkołę obwodową, a w 1834 roku na gimnazjum. Wprowadzona w r. 1833 ustawa szkolna poważnie obniżyła poziom oświaty.

W tym czasie uczniowie szkoły szczebrzeszyńskiej nosili obowiązkowo mundurki. Ich wygląd został opisany w popisie z lat 1837/38: *uczeń każdy do zapisu stawiony być winien przez Rodziców lub Opiekunów, ubrany w mundur przepisany, składający się z surduta lub fraka z sukna ciemno zielonego, z granatowym sukiennym kołnierzem, i z furażerki, także z sukna zielonego z paskiem na około granatowym*⁷.

W r. 1846 kilkunastu uczniów starało się przedostać do Galicji, celem wzięcia udziału w powstaniu. Czterech innych uczniów przeprowadziło tzw. "detronizację" cesarza Mikołaja I. – Wycięli z portretu cara głowę i powiesili ją na rynku w Szczebrzeszynie. Wszyscy zostali skazani na śmierć. Uratował ich wiek – jako niepełnoletni zostali ułaskawieni przez cara i zesłani na Syberię.

W 1849 r. dyrektorem placówki został gorliwy poddany cara, radca dworu Piotr Romanowski. W tym samym roku Gimnazjum filologiczne w Szczebrzeszynie zamieniono na szkołę realną o profilu agronomicznym. Nadano jej status szkoły państwowej pod zwierzchnictwem Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego. Wprowadzono wiele nowych przedmiotów, jak: Wiadomości z gospodarstwa wiejskiego i ogrodnictwa, Leśnictwo, Pszczelarstwo i gospodarstwo rybne, Architektura wiejska, Technologia gospodarska, Buchalteria gospodarska. Obowiązywało więcej godzin nauczania j. rosyjskiego niż polskiego. Z tego czasu zachowały się honoraria wypłacane nauczycielom. I tak, tzw. „Nauczyciel starszy” j. rosyjskiego rocznie otrzymywał wynagrodzenie 750 rubli, „Nauczyciel młodszy” 450 rubli, a nauczyciel j. polskiego 270 rubli.

W latach 50. XIX w. Szczebrzeszyn był jednym z aktywniejszych ośrodków patriotycznych na Lubelszczyźnie, dlatego władze carskie przyglądały się uważniej działalności szkoły szczebrzeszyńskiej. Niemniej, brakowało wyraźnego powodu do jej zamknięcia. W roku 1852

⁶ W. Dawid, *Notatki z życia szkoły. Szkoły szczebrzeskie po roku 1830*, „Kalendarz Lubelski” 1879, s. 18-25. Syn Wincentego Dawida, Jan Władysław (ur. w Lublinie w 1859 r.), był pionierem psychologii wychowawczej i pedagogiki eksperymentalnej w Polsce.

⁷ *Popis szkolny uczniów szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie*, rok szkolny 1837/1838, Warszawa. Tzw. popisy uczniów odbywały się na koniec prawie każdego roku szkolnego. Na tą okoliczność wydawano kilkunastostronicowy drukowany zeszyt z programem. Opracowywany był przez nauczycieli, a murgrabia szkoły zawoził następnie przedstawione pliki do drukarni w Warszawie.

dwóch nauczycieli szkoły Jan Fijałkowski i Henryk Horoszewicz oraz dzieci geometry ordynackiego Antoniego Rolla⁷: córka Klotylda i syn Ksawery, porozwieszali na murach domów żydowskich w Szczebrzeszynie „pisma ulotne”, ośmieszające następcę tronu, późniejszego cara Aleksandra II. Po długim śledztwie życie tych młodych ludzi skończyło się tragicznie. Jeden nauczyciel zmarł w warszawskim więzieniu, drugi trafił na Syberię. Rodzeństwo Rolla przypłaciło to wydarzenie zdrowiem.

Wreszcie, car Mikołaj I reskrytem namiestnika Iwana Paskiewicza „rozkazał raczył”, aby Gimnazjum w Szczebrzeszynie zostało skasowane. Fundusz Zamoyskich na utrzymanie tego gimnazjum przeznaczony został na Brzeski Korpus Kadecki. Szkołę zamknięto w 1852 roku. Budynki szkolne oddano na potrzeby wojska. – W salach na długie lata rozgościli się kozacy⁸. Każdy nauczyciel obejmujący stanowisko w Królestwie Polskim po 1831 r., musiał wcześniej złożyć przysięgę na wierność Cara i Rosji. Przysięgę taką musieli składać także wszyscy urzędnicy państwowi. Tekst przysięgi w przybliżeniu brzmiał następująco:

Nauczyciel zobowiązuje się wiernie i nieobludnie służyć, i we wszystkim być posłusznym, nie szczeni życia swojego do ostatniej kropli krwi we wszystko do Wysokiego Jego Cesarskiej Mości Samowładztwa, potęgi i władzy należące prawa i prerogatywy, postanowione i w przyszłości postanowić się mające, podług najściślejszego pojęcia, mocy i możności przestrzegać i bronić, a nadto wszelką miarą starać się popierać wszystko co tylko Jego Cesarskiej Mości wiernej służby i dobra państwa we wszystkich wypadkach dotyczyć może; o uszczerbku zaś dobra JEGO

*CESARSKIEJ MOŚCI*⁹. W czasie funkcjonowania szkoły przewinęło się przez nią kilkudziesięciu nauczycieli różnych narodowości. Byli to Polacy, Rosjanie, Francuz, Szwajcarzy, Niemcy, Rusin i Austriak. Wśród nauczycieli nie było żadnego Żyda. Wykształcenie nauczycieli szkoły szczebrzeszyńskiej było różne. Wielu miało wykształcenie zdobyte na uniwersytetach w Warszawie i Wilnie. Byli także absolwenci uniwersytetów rosyjskich, zarówno Polacy jak i Rosjanie. Kilku nauczycieli w trakcie nauczania zostało odesłanych do uzupełnienia swojego wykształcenia na uniwersytetach. Nauczycielami byli także absolwenci uniwersytetów zagranicznych. Byli i tacy, którzy uzyskali wykształcenie w akademiach i seminariach duchownych, na kursach pedagogicznych, a nawet i tacy, którzy mieli ukończone szkoły średnie. Wyznawali różne religie. Najwięcej było katolików. Byli także prawosławni, grekokatolicy oraz protestanci.

⁸ S. Pomarański, *Proces polityczny w Szczebrzeszynie w 1852 roku i jego skutki*, Zamość 1919, s. 12.

⁹ I. Sadurski, *Józef Skłodowski – nauczyciel, dyrektor i wychowawca w szkołach Królestwa Polskiego w okresie międzypowstaniowym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2011, vol. LXVI, Sectio F, s. 22.

Szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie ukończyło dużo młodych ludzi, którzy później odnieśli sporo sukcesów nie tylko w życiu osobistym ale także na polu społecznym, naukowym, religijnym, patriotycznym czy ekonomicznym. Byli bohaterami walczącymi z rosyjskim zaborcą za co byli srodze karani. Wielu zesłano na katorgę do dalekiej Syberii. Absolwenci byli dobrze wykształceni a kilkudziesięciu z nich po ukończeniu szkoły podnosiło swoje wykształcenie w uniwersytetach czy seminariach duchownych.

Przykładem mogą tu być: ziemianie Bogusław Wydźga, Józef Paszkiewicz, Antoni Romer czy Aleksander Załęski. W szkole uczyli się też księża: Marceлин Teraszkiewicz, późniejszy biskup chełmski obrzędu greckokatolickiego, Dominik Skrobański, Michał Borkowski, Mikołaj Kulaszyński zesłany przez zaborcę na Sybir w czasie Powstania Styczniowego. Lekarze: Jan Bieliński hydroterapeuta, powstaniec 1863 r., Ksawery Patusiewicz, syn nauczyciela tejże szkoły, uczestnik powstania, Feliks Głowacki, którego Rząd Narodowy mianował lekarzem woj. Lubelskiego. Ponadto inż. Kraczkiewicz, który pracował przy budowie kanału sueskiego¹⁰.

Do tradycji szkół im. Zamoyskich nawiązano w 1916 roku jeszcze podczas okupacji miasta przez Austriaków, organizując tu gimnazjum. Trzy lata po odzyskaniu niepodległości w roku 1921 utworzono w Szczebrzeszynie Państwowe Seminarium Nauczycielskie.

¹⁰Z. Klukowski, *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 78-79.

Biografie nauczycieli Szkół im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie

Biografie ułożone są chronologicznie – według daty urodzenia osób. Uwzględniają biogramy pedagogów tytułowej placówki, pracujących w niej w latach gdy była czynna (1811-1852).

Zakomponowano je w następujący sposób: po imieniu i nazwisku podano lata życia (jeśli są znane), następnie chronologicznie dane o edukacji, pobycie w Szczebrzeszynie oraz informacje o rodzinie.

Pod każdym biogramem są umieszczone źródła oraz literatura.

W Biografiach nazwa szkoły występuje jako Szkoła Wydziałowa, Szkoła Wojewódzka, Gimnazjum czy Szkoła Realna z dążnością agronomiczną. Zygmunt Klukowski w swoim opracowaniu „Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie”¹¹, w tytule tej książki używa wyrazu *szkoła* w liczbie mnogiej, ponieważ przez 41 lat jej istnienia kilkakrotnie zmieniała swoją nazwę i programy nauczania.

¹¹Z. Klukowski, *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Zamość 1927.

1. Ks. Ignacy Siekierzyński; imię zakonne Michał (1743-1814)

Ignacy Siekierzyński urodził się w Lackiej Woli koło Mościsk w diecezji przemyskiej. Kształcił się początkowo w Kolegium Pijarskim w Rzeszowie. Ukończył je w 1760 roku. W tym samym roku wstąpił do zakonu pijarów w Podolińcu, gdzie złożył śluby zakonne. Studiował także w seminariach (profesorjach) pijarskich: w Rzeszowie w latach 1763-1764 oraz w Międzyrzeczu Koreckim w latach 1764-1766 (w tym ostatnim filozofię). Pierwszą pracę nauczycielską podjął w kolegium w Rzeszowie (1766-1767). Następnie pracował w kolegium w Warszawie (1767-1768), gdzie uczył gramatyki, kaligrafii, arytmetyki, historii i geografii. Był także podprefektem i nauczycielem warszawskiego Collegium Nobilium¹. Jesienią 1769 roku podjął studia teologiczne. Ukończył je w r. 1770 i przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1771-1772 był nauczycielem poetyki w kolegium w Rzeszowie, w latach 1772-1773 wykładał retorykę w Złoczowie. Od jesieni 1773 r. uczył przez dwa lata retoryki, logiki i prawa politycznego we Lwowie.

W latach 1775-1776 pracował jako nauczyciel literatury polskiej i łacińskiej w kolegium w Chełmie, w latach 1776-1777 i 1780-1781 był profesorem filozofii i prefektem szkół i konwiktu w Warężu. Następnie pełnił przez rok obowiązki prefekta konwiktu w warszawskim Collegium Nobilium. W r. 1782 wrócił do Galicji i do rozwiązania zgromadzenia pijarów przez władze austriackie w r. 1784 pracował jako rektor domu zakonnego w Warężu. W 1794 r. objął obowiązki proboszcza w parafii rzymskokatolickiej w Rzeplinie w dekanacie tyszowieckim, a wkrótce także dziekana. Następnie został proboszczem w kościele św. Mikołaja w Szczebrzeszynie. Jako proboszcz szczebrzeszyński wybudował mur dookoła cmentarza, a w r. 1812 wznosił kaplicę cmentarną p.w. św. Leonarda oraz plebanię i dom dla wikarych.

Po zajęciu przez wojsko w 1809 r. Akademii Zamojskiej Stanisław K. Zamoyski poprzez swojego pełnomocnika, w dniu 22 VII 1811 r. powierzył ks. Siekierzyńskiemu zorganizowanie nowej szkoły w Szczebrzeszynie, na co ten wyraził zgodę i jesienią 1811 r. został pierwszym rektorem Szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie. Już 1 września 1811 r. rozpoczęła się nauka w nowej szkole.

Nauczycielami zostali byli wykładowcy Gimnazjum w Zamościu. W szkole szczebrzeszyńskiej ks. Siekierzyński wykładał religię i j. francuski, wygłaszał mowy na inaugurację roku szkolnego. Zmarł po krótkiej chorobie w Szczebrzeszynie dnia 22 I 1814. Został pochowany na miejscowym cmentarzu.

W 1774 r. we Lwowie wydał książkę „Kraiopisarstwo Powszechne Państw Świata Całego Teraźniejszych y Dawnych”². Owa publikacja – kompendium wiedzy z dziedzin astronomii,

geografii fizycznej i politycznej zdobyła popularność. Publikował też mowy pogrzebowe³. Siekierzyński sporo tłumaczył z języka francuskiego, ale tylko część pozycji wydał drukiem. Wygłaszał mowy inauguracyjne poszczególnych lat nauki, organizował publiczne popisy uczniów. Uznawany jest za prekursora geografii ekonomicznej i ekonometrii.

Źródła:

Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej APL), Dokumenty dotyczące kościoła i parafii w Szczebrzeszynie (1814-1833), sygn. 35/106/45/-/4, księga nr 2.

Literatura:

Aleksandrowska E., *Biogram Ignacego Siekierzyńskiego opublikowany w latach 1996-1997 w XXXVI tomie Polskiego Słownika Biograficznego*. [Internetowy słownik biograficzny, dostęp 9 II 2019 r.]

Klukowski Z., *Szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811– 1852)*, Szczebrzeszyn 1927, s. 8.

Ochendusko T., *Kolegium Pijarskie w Rzeszowie w okresie pobytu w nim Józefa Hermana Osińskiego*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej” 2015, nr 44, s. 41.

2. Michał Winnicki (1768-1816)

Michał Winnicki urodził się w Drohomirczanach w powiecie stanisławowskim. [W 1811 roku](#) był nauczycielem w liceum lwowskim, gdzie uczył przez kolejnych 12 lat. W zamojskim liceum przepracował 15 lat. Tutaj pełnił także funkcje dziekana. Był profesorem logiki, prawa i historii naturalnej. W latach 1811-1816 pracował w szkole w Szczebrzeszynie, gdzie pełnił funkcję zastępcy rektora. W zawodzie nauczyciela przepracował 32 lata. Zmarł w Szczebrzeszynie dnia 24 sierpnia 1816 roku.

W r. 1813 rektor szkoły w Szczebrzeszynie ks. M. Siekierzyński, wydał o Winnickim następującą opinię: *Człowiek obyczajności, innym wzór z siebie dający, w postępowaniu sobie z młodzieżą łagodny, w dopełnieniu swoich obowiązków pilny*.

W 1803 roku odbył się w zamojskiej kolegiacie ślub Michała Winnickiego z Teklą Wiktorią Zamykal. Małżonka (ur. w 1787 r.) pochodziła ze szlacheckiej rodziny węgierskiej (jej pełne nazwisko rodowe brzmiało Zamykal de Schlsüselsfeld; była córką Jana Zamykala ze Schlüsselfeldu koło Bambergu) i Wiktorii z domu Fiszer. Tekla i Michał Winniccy mieli 4 synów, z których dwóch urodziło się w Zamościu i dwóch w Szczebrzeszynie (1813 i 1815).

W 1817 roku zmarł im półtoraroczny syn Michał. Urodzony w 1807 r. w Zamościu Zenon Emanuel, wykształcił się na lekarza. W latach 1837-1840 mieszkał i pracował w Turobinie. W 1842- 1849 w Tarnogrodzie. Następnie przeprowadził się do Maciejowic, gdzie objął posadę

lekarza w szpitalu św. Konstancji i gdzie pracował w latach 1850-1855. W roku 1855 został mianowany na lekarza 2 klasy przy służbie Policynjo-Lekarskiej w Warszawie. Zmarł w 1888 r.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Księgi metrykalne, 1820 r., Akta zgonu, nr 1816/73; Księga Stanu Cywilnego, 1813 r., Akta urodzeń, nr 69.

Wielka genealogia Minakowskiego, [źródło internetowe: <http://www.sejm-wielki.pl/b/sw.343547>; dostęp 21II 2019].

Baza Nekrologów, [źródło internetowe: <http://www.nekrologi-baza.pl/zlista/434>; dostęp 20 II 2019].

3. Jan Nepomucen Sierpiński (1771-przed 1840)

Jan Nepomucen Sierpiński rodził się w Galicji zachodniej. Do Zamościa przybył w 1802 roku, gdzie podjął pracę w gimnazjum jako nauczyciel historii powszechnej i geografii. Po zamknięciu placówki w 1811 roku został zatrudniony jako nauczyciel w Gimnazjum w Szczebrzeszynie. Uczył tutaj literatury łacińskiej i polskiej oraz języków: niemieckiego, greckiego i łaciny.

Wiadomo, że przez krótki czas pełnił obowiązki rektora szkoły. Stanowisko to objął po zmarłym 30 sierpnia 1816 r. zastępcy rektora Michale Winnickim, z którym pracował jeszcze w Gimnazjum Zamojskim.

Pierwszy rektor szkoły ks. Ignacy Siekierzyński wystawił mu następującą opinię: *Obyczajność, grzeczność, łagodne z młodzieżą obchodzenie się tego profesora wielce zaleca.*

Przyjeżdżając do Zamościa, był wdowcem. Poślubił tu Annę z Zielińskich (1787-1863). Po śmierci męża mieszkała z synem w Wieprzowym Jeziorze pod Tomaszowem Lubelskim, który był posesorem w jednym z pobliskich folwarków. W tej miejscowości zmarła.

W Zamościu Sierpińskim urodziło się pięcioro dzieci: dwoje w 1804 roku i w 1811 r. bliźnięta Kazimierz i Zuzanna. W Szczebrzeszynie na świat przyszło czworo ich dzieci (w latach 1816, 1817, 1821 i 1824). Urodzeni w 1817 roku Stefan i Józef zmarli w 1820 roku. Urodzony w 1824 roku Antoni był pisarzem prewetowym w folwarku w Poturzynie. Zmarł w szpitalu w Szczebrzeszynie w 1846 roku. Nieznane są dokładna data i miejsce śmierci Jana Nepomucena Sierpińskiego ani miejsce jego pochówku. Gdy w 1845 roku jego córka Marianna wstępowała w kościele w Szczebrzeszynie w związek małżeński, Jan Sierpiński już nie żył. Zatem być może jego dotyczy metryka zgonu następującej treści: *Dnia 11 lipca stawili się Tomasz Ciechuński i Józef Miczuliński*

posługacze u Bonifratrów na Czwartku zamieszkali i oświadczyli, że dnia 06.11.40. zmarł w szpitalu na Czwartku Jan Sierpiński w biednym stanie, rodem ze Szczepieszyna, lat 74 mający.

Źródła:

APL, Parafia Tomaszów Lubelski, Akt zgonu nr 141/1863.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt zgonu nr 129/1846.

APL, Parafia św. Mikołaja w Lublinie, Akt zgonu nr 109/1840.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczepieszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 9.

4. Jan Pruski

W 1811 roku nauczyciel Gimnazjum w Zamościu. Jan Pruski został powołany do nauczania w szkole w Szczepieszynie. Uczył języków łacińskiego i polskiego oraz arytmetyki. Po przepracowaniu roku powrócił do Zamościa, gdzie podjął pracę ekonoma lazaretowego. Brak bliższych danych biograficznych o tym nauczycielu.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczepieszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 18.

5. Stanisław Godziszewski (1790-1849)

Stanisław Godziszewski urodził się w 1790 roku w Szczepieszynie. Nauki pobierał w Szkole Wojewódzkiej w Zamościu. Po przeniesieniu szkoły do Szczepieszyna w 1811 r. został tu zatrudniony jako pomocnik nauczycieli. Osiem lat później zdał egzamin państwowy uprawniający go do pracy pedagoga. W 1842 roku został powołany na stanowisko dyrektora Szkoły im. Zamoyskich. Nauczał języka francuskiego i historii powszechnej.

Uczeń Stanisława Godziszewskiego, absolwent Gimnazjum Czesław Szczepieszak pisał we wspomnieniach o swoim pedagogu: *człowiek uczciwy i zacny, z dobroduszej i nastrojonej powagą jego miny uczniowie jak zwykle robili sobie żarty, ale kochali go.*

Stanisław Godziszewski nie założył rodziny. Zmarł 21 marca 1849 roku w Szczepieszynie.

Pochowany jest na cmentarzu parafialnym w Szczepieszynie.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt zgonu nr 122/1849.

Literatura:

Rocznik instytucji religijnych i edukacyjnych w Królestwie Polskim 1824, s. 172.

Szczebrzeszak Cz., Pół wieku. Wspomnienia ze szkół szczebrzeskich, „Ziemia Lubelska” 1906, nr 297, s. 2.

6. Jan Iwaszkiewicz (1786-1852)

Jan Iwaszkiewicz urodził się 1786 roku. Kształcił się w szkołach w Zamościu, Chełmie i we Lwowie. Do Szczebrzeszyna przybył w 1817 roku. Przyjął stanowisko proboszcza parafii unickiej, które pełnił do 1832 roku. Przed tym rokiem uzyskał tytuł kanonika chełmskiego. W latach 1832-1852 był dziekanem dekanatu Szczebrzeszyna chełmskiej diecezji unickiej. W latach 1824-1849 był prefektem, nauczycielem religii i moralności w Gimnazjum im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie. Z uwagi na panujące stosunki wyznaniowe, Iwaszkiewicz jako ksiądz unicki był poddawany przez policję i administrację carską inwigilacji. Był przeciwnikiem włączenia Kościoła Unickiego do Kościoła Prawosławnego. W maju 1852 r. był podejrzany przez policję za kolportowanie „paskwili” na cara, które pojawiły się na murach w Szczebrzeszynie, czego efektem było rozwiązanie Gimnazjum w Szczebrzeszynie.

Pierwsze podejrzenie padło na księdza unickiego, Jana Iwaszkiewicza . Mieszkał on w pobliskiej wsi, Rozłopach, gdzie zajmował zabudowania gospodarskie, pozostałe po dawnej, starej parafii greckokatolickiej w Rozłopach. Posiadał opinię dziwaka, nieledwie wariata i podobno przez swe władze duchowne miał być oddany do szpitala dla obłąkanych w Lublinie. Ze względu na ówczesne stosunki wyznaniowe w Królestwie, zwłaszcza z unitami, ksiądz Iwaszkiewicz podlegał stałej poufnej obserwacji policyjnej, podejrzewano go nawet o symulowanie obłądu. Na nieszczęście, w sześć dni po wypadku, straż nocne, wzmocnione i pozostające pod osobistym nadzorem burmistrza, zatrzymały księdza proboszcza po północy, błąkającego się ze świecą w ręku i w szlafroku, w towarzystwie jakiegoś nieznanego włościanina – pisał Stefan Pomarański.

Według opinii swego byłego ucznia [...] *był to mąż najzacniejszy, prawy kapłan, uczniów wszystkich uważał jak swoje własne dzieci - stopnie z religii dawał za postępowanie mówiąc: "religia uczy jak być dobrym chrześcijaninem, bo można umieć co do litery katechizm, a być skończonym lotrem.*

Z Rozłop gdzie mieszkał przyjeżdżał do szkoły na furze „w deskach” (furmanką). Gdy wjeżdżał do Szczebrzeszyna zdejmował czapkę, a na pytania uczniów – Po co, pop ziębi sobie głowę? zwykł odpowiadać – bo mi się nie chce fatygować i zdejmować czapkę, jak mi się kłaniacie, wspominał Czesław Szczebrzeszak. W 1829 r. ks. Jan Iwaszkiewicz zainicjował przebudowę cerkwi Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny w Szczebrzeszynie.

Zmarł 27 listopada 1852 r. w Księżpolu prawdopodobnie już jako emeryt. Żoną ks. Iwaszkiewicza była Benigna, córka ks. Sylwestra Górskiego proboszcza parafii unickiej w Uścimowie. Po śmierci męża nadal mieszkała w budynkach należących do cerkwi w Rozłopach. Zmarła 30.04.1864 roku.

Źródła:

APL, Cerkiew unicka w Szczebrzeszynie, Akt zgonu nr 10/1864.

Informacja pisemna Pana Henryka Kulika z Grabowca.

Literatura:

Kulik R., Kulik H., *Ogólny wykaz księży rzymskokatolickich, polskokatolickich, greckokatolickich, prawosławnych oraz ewangelickich*, T. II, Grabowiec 2012, s. 242.

Pomarański S., *Proces polityczny w Szczebrzeszynie w 1852 roku i jego skutki*, Zamość 1919, s.11-12.

Szczebrzeszak Cz., *Pół wieku. Wspomnienia ze szkół szczebrzeskich*, „Ziemia Lubelska” 1906, nr 296, s. 3.

7. Jan Koziółkiewicz (1780-1840)

Jan Koziółkiewicz urodził się w Zamościu 11 marca 1780 roku. Od 1811 roku pracował jako nauczyciel matematyki w szkole w Szczebrzeszynie. Był jednym z ośmiu nauczycieli, którym powierzono nauczanie w tej nowootwartej szkole, ale Koziółkiewicz nie radząc sobie z obowiązkami szybko zrezygnował z tej pracy.

Oto treść części raportu rektora Siekierzyńskiego o Koziółkiewiczu:

J. Koziółkiewicz, dawszy lekcy kilka. nie będąc w teorii matematycznej dostatecznie biegłym, sam za ofiarowaną sobie matematyczną katedrę... podziękował.

Jego pierwszą żoną była Katarzyna Nowińska. Po jej śmierci poślubił Annę Liniewską. Zmarł w Zamościu. Tutaj, został pochowany na cmentarzu parafialnym.

Źródła:

APL, Kolegiata w Zamościu, Akta urodzeń, 1780, brak pag.

APL, Kolegiata w Zamościu, Akt zgonu nt 112/1840.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 10.

8. Alojzy Truss (1787-1842)

Przed 1811 rokiem Alojzy Truss pracował w Gimnazjum Zamojskim. Jako jeden z wielu nauczycieli zamojskich przybył w 1811 r. do Szczebrzeszyna, by podjąć pracę w nowopowstałej szkole. Przez kilka lat uczył tutaj fizyki. W 1824 r. został przeniesiony do Szkoły Wydziałowej w Żurominie, gdzie uczył do 1831 roku. Ożeniony w 1838 r. z Julianną z Jordanów.

Źródła:

Ejnik, *Żuromin moje miasto*. [źródło internetowe: <https://ejnik.wordpress.com/2008/09/14/szkola-zurominska/>; dostęp 11 II 2019].

Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Mławie. Parafia pw. św. Andrzeja Apostoła w Lubowidzu. Akt zgonu nr. 105/1848.

Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Mławie. Parafia pw. św. Andrzeja Apostoła w Lubowidzu. Akt małżeństwa nr. /1838.

9. Ks. Dionizy Tarnawski (1783-?)

Przed 1811 rokiem ks. Dionizy Tarnawski uczył przed 4 lata w szkole w Lubarze. Prowadził lekcje z religii, przez rok uczył poezji oraz wymowy.

W szkole w Szczebrzeszynie rozpoczął pracę po rezygnacji ze stanowiska nauczyciela matematyki Jana Koziółkiewicza. Zanim w roku szkolnym 1815/1816 nauczanie religii powierzono ks. Bystrzyckiemu, prowadził też zajęcia z tego przedmiotu. W 1816 r. został zwolniony ze stanowiska nauczyciela matematyki przez kuratora. Na jego miejsce powołano Jana Sierpińskiego.

W roku 1813 ks. Siekierzyński wystawił następującą opinię o ks. Tarnawskim: *obyczaje dość dobre. Pilność dostateczna, dowcip szczególny, obiecujący, iż w czasie wybornym w swojej sztuce może być profesorem. Zbыва mu tylko na łagodności w obchodzeniu się z młodzieżą.*

W 1826 roku ks. Tarnawski był już księdzem w parafii w Wawrzeńszewie (obecnie Wawrzyszew) pod Warszawą.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne szkoły im. Zamojskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 10.

10. Antoni Bietkowski (1768-?)

Antoni Bietkowski urodził się w 1768 roku. Od 1796 r. pracował w Gimnazjum w Zamościu, następnie od 1811 do 1828 roku w szkole w Szczebrzeszynie. Prowadził zajęcia z języka niemieckiego i geografii.

Wiadomo, że bibliotece szkolnej podarował ze zbiorów własnych podręcznik geografii Franciszka Siarczyńskiego oraz książkę o tytule „Calepinusundecim lingua rum”.

Literatura:

Skład Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego tudzież Wydziałów do niej należących, [w:] „Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych” Warszawa 1824, s. 24.

11. Ignacy Lojola Richter (1804-1844)

Ignacy Lojola Richter urodził się we Lwowie w rodzinie cześnika czernichowskiego. Początkowo kształcił się w Gimnazjum w Zamościu, a potem w Szkole Wojewódzkiej w Szczebrzeszynie. Pracę w zawodzie nauczyciela rozpoczął już w wieku 17 lat, w szkole której był absolwentem. W latach 1820-1822 nauczał języka polskiego i łacińskiego. Po podjęciu decyzji o dokończeniu, wyjechał ze Szczebrzeszyna do Warszawy. Tutaj rozpoczął studia na Uniwersytecie Warszawskim na Wydziale Sztuk Pięknych i Teologii. Po uzyskaniu tytułu magistra 6 lat pracował w szkole wydziałowej Dominikanów w Warszawie.

Swoje badania publikował w formie artykułów. Jest autorem tekstu „Wiadomość historyczna o kościele i klasztorze OO. Dominikanów Warszawskich”. W 1843 r. napisał rozprawę „Trzecie stulecie sławy Mikołaja Kopernika”. W „Kurierze Warszawskim” (nr 135 z 1846 r.) możemy przeczytać: *Przed kilku laty, kiedy cudzoziemcy chcieli sobie przywłaszczyć Kopernika, w obronie praw ogólnych całego szczepu Słowian, a szczególnie polskiego, stanęło kilku uczonych, u nas Adryan Krzyżanowski i Ignacy Lojola Richter, którzy niewątpliwym sposobem ustanowili przekonanie, że Kopernik nie był Niemcem ale naszym rodakiem.*

Pod koniec życia Richter zbierał materiały do historii Akademii Zamojskiej. Nie zostały one jednak opublikowane z powodu jego nagłej śmierci. Ostatnie lata życia pracował jako bibliotekarz księgozbioru Ordynacji Zamojskiej w Warszawie. Zmarł w Warszawie dnia 26 listopada 1844 roku. Był ewangelikiem.

Literatura:

„Biblioteka Warszawska” t. 1, s.156 i 157.

12. Teodozy Sierociński (1789-1857)

Teodozy Sierociński urodził się w Lachowcach na Wołyniu. W 1794 roku rozpoczął naukę w szkole Bazylianów w Ostrorogu, a następnie w Teofipolu. W latach 1799-1809 uczył się w szkole powiatowej w Lubarze. Tam też pracował jako nauczyciel domowy. W latach 1809-1816 pobierał nauki w Liceum Wołyńskim w Krzemieńcu. W tej samej placówce do 1816 r. prowadził lektoraty z języków: łacińskiego, francuskiego i niemieckiego.

Pod koniec 1815 r. wraz z Karolem Sienkiewiczem, Tymonem Zaborowskim i Józefem Korzeniowskim założył towarzystwo literackie o nazwie Klub Piśmienniczy. Członkowie towarzystwa przełożyli na język polski utwór F. R. Chateaubrianda „René”. Klub istniał do 1816 roku, kiedy Sierociński wyjechał z Krzemieńca. Powrócił tu jednak i w 1818 r. został regensem konwiktów funduszowych przy Liceum Krzemienieckim (Wołyńskim). W tej uczelni prowadził ponadto lektoraty z języków łacińskiego, francuskiego oraz niemieckiego. Ponadto sprawował dozór nad Instytutem Geometrów. Nie przyjął proponowanej mu katedry na Uniwersytecie we Lwowie. Jak sam opowiadał, „nie chciał iść między Niemców”. Wybrał skromniejszą posadę w szkole w Szczebrzeszynie

W latach 1823-1829 był nauczycielem języka i literatury polskiej w Szkole wojewódzkiej w Szczebrzeszynie. W „Popisach publicznych uczniów” szkoły opublikował następujące rozprawki: „O sposobie dawania języka i literatury polskiej” (1824), „O szkodliwych skutkach czynionej różnicy pomiędzy naukami” (1826), „O wpływie wzajemnym nauk jednych na drugie” (1828). Kilka ksiąg z własnych zbiorów ofiarował bibliotece szkolnej.

Był pedagogiem, językoznawcą, gramatykiem, krytykiem literackim, tłumaczem. Obdarzony temperamentem polemicznym, aktywny naukowo uchodził za zdolnego pedagoga. Przez długie lata trwał w konflikcie z uwielbianym przez młodzież Stanisławem Kiewliczem – młodym zdolnym pedagogiem. Za namową Joachima Lelewela, który sprzyjał Kiewliczowi, Stanisław Kostka Zamoyski zasugerował usunięcie Sierocińskiego z posady pedagoga w szkole w Szczebrzeszynie. W 1829 r. Sierociński opuścił miasteczko. Tym samym, szkoła straciła wartościowego pedagoga o znacznych osiągnięciach naukowych i literackich docenianych w kraju.

Teodozy Sierociński osiadł w Warszawie i został tam profesorem języka polskiego, literatury i pedagogiki w Gimnazjum Wojewódzkim Warszawskim. W 1830 r. wydał książkę „Pamiętka po dobrym oycu”.

Od 1844 r. uczył jako profesor w Instytucie Aleksandryjskim dla Panien w Puławach, gdzie przeszedł na emeryturę, po czym przez parę lat mieszkał na wsi pod Warszawą.

Jest autorem wielu podręczników i prac z zakresu językoznawstwa, pedagogiki i filozofii. Był także tłumaczem. W 1842 r. przełożył podręcznik „Logiki” J.G.H. Kiesewettera, a w roku 1842 J. H. Campego „Ojcowska rada dla mojej córki, dzieło młodzieży żeńskiej poświęcone” .

Nosił się ekstrawagancko. Strój i długa siwa broda dawały mu raczej pozór wagabundy niż literata. Żoną Sierocińskiego była Zofia z Wołcińskich (1804-1829; zmarła w Szczepieszynie wkrótce po urodzeniu córki Klementyny Zofii). Małżonkowie mieli dwie córki (ur. w l. 1826 i 1829) i syna Władysława (ur. w 1828 r., zmarł w wieku niemowlęcym). Teodozy Sierociński został pochowany na warszawskim Cmentarzu Powązkowskim. W 1842 r. został odznaczony rosyjskim Orderem św. Stanisława kl. III.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akta urodzeń nr 321/1826 i 152/1829.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt zgonu nr 138/1829.

„Gazeta Warszawska” nr 343, grudzień, 1857.

Literatura:

Adrianek M., *Związki przyjaźni Stanisława Kiewlicza z Joachimem Lelewelem w świetle zachowanej korespondencji*, „Folia Bibliologia” 1995, 40/41 (1992/1993), s. 35-36.

Biernatowie A. i B., *Cmentarz Powązkowski w Warszawie*, Warszawa 1992, s. 56.

Danilewiczowa M., *Towarzystwo uczniów Liceum Wołyńskiego*, „Rocznik Wołyński” R. 3, 1934, s. 297-333.

13. Ks. Marcin Gosiewski (1777-1848)

Marcin Gosiewski urodził się 9 listopada 1777 roku w Kimaszewicach, jako syn Piotra i Marianny z Karwowskich. W latach 1781-1794 uczył się w publicznych szkołach szczecińskich. Od 1796 r. do święceń kapłańskich w 1801 r. pobierał nauki w pułtuskim seminarium duchownym. Pierwszą pracę podjął jako wikariusz w kościele parafialnym w Jędrzejowie. Przez następne trzy lata był proboszczem w parafii w Zawadach w Guberni Augustowskiej. W 1813 r. został nominowany przez biskupa diecezjalnego do seminarium jako profesor, a pod koniec tego roku skierowany do szkół łomżyńskich, gdzie pełnił funkcję rektora.

W 1816 roku ks. Gosiewski wystosował do ordynata Stanisława K. Zamoyskiego zapytanie o wakującą posadę proboszcza parafii w Szczepieszynie. Ordynat zainteresował się możliwością objęcia tego stanowiska przez ks. Gosiewskiego. Niemniej, kapłan mógł objąć tę funkcję dopiero w 1824 roku. Mieszkał już wtedy w Szczepieszynie sześć lat. – W 1818 roku objął po Janie Sierpińskim stanowisko rektora Szkoły Wojewódzkiej. Tę funkcję pełnił przez 10 lat, do 1828 roku.

Ponadto uczył w szkole historii. Dzięki staraniom ks. M. Gosiewskiego i ordynata Zamojskiego w 1819 r. szkoła otrzymała tytuł wojewódzki.

W okresie kiedy M. Gosiewski był rektorem, część nauczycieli stosowała wobec uczniów kary cielesne. Takie metody dyscyplinowania doprowadziły w 1823 roku do protestu uczniów.

Nauczyciele nie zrezygnowali jednak z takiego systemu motywowania do nauki, a protestujących uczniów ukarano. W 1827 roku odbyły się kolejne rozruchy. Po tych wydarzeniach, w 1828 roku Stanisław K. Zamojski pozbawił M. Gosiewskiego funkcji rektora. W dalszym ciągu sprawował on natomiast funkcję proboszcza w parafii św. Mikołaja w Szczepieszynie.

Nie wykluczone, że ks. Gosiewski sprowadził do Szczepieszyna swojego brata Marcina Gosiewskiego (1773-1860). Objął on funkcję kapłana przy kościele św. Katarzyny w mieście (kościół ten podlegał administracyjnie kościołowi św. Mikołaja). Ponadto w 1. połowie XIX wieku do Szczepieszyna przybyło dwóch kuzynów Gosiewskich. Wiadomo, że w 1836 roku do V klasy szkoły w Szczepieszynie uczęszczał Józef Gosiewski syn Kazimierza i Franciszki z Gosiewskich, małżonków Gosiewskich. W tym roku w wieku 17 lat zmarł. Kolejny kuzyn – Michał Gosiewski w latach 1840-1842 był strażnikiem granicznym w Mazłach, a następnie oficjalistą Ordynacji Zamojskiej.

Ksiądz Marcin Gosiewski poza funkcjami proboszcza i rektora pełnił też inne stanowiska. Był kanonikiem diecezji lubelskiej, prezesem Rady Powiatowej Zakładu Dóbr i Sędzią Pokoju Okręgu Zamojskiego.

Był właścicielem wielu obrazów o tematyce religijnej. Spisujący inwentarz po księdzu M. Gosiewskim rejent Jan Kanty Kostecki odnotował ich tytuły: *Dwa obrazki z życia Pana Jezusa, obrazek, świętego Józefa, Obrazek Matki Boskiej, Obrazek świętego Piotra w ramkach, Obrazek głowa świętego Jana, Obraz świętego Hieronima, Obrazek Maryi Magdaleny, Obrazek świętej Heleny, Obraz Matki Boskiej bolesney* (pośmiertny spis inwentarza ks. Marcina Gosiewskiego, wykonany przez notariusza Jana Kantego Kosteckiego ze Szczepieszyna w 1849 roku znajduje się w zbiorach Archiwum Państwowego w Zamościu).

W literaturze można się spotkać z informacją, że M. Gosiewski zmarł w 1858 roku. Ta data widnieje również na nagrobku braci Gosiewskich na cmentarzu parafialnym w Szczepieszynie.

Prawdopodobnie pomnik braci Gosiewskich był ufundowany już po śmierci Stanisława w 1860 r. i nie dokonano weryfikacji dat.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt zgonu nr 13/1836 i 256/1848.

Literatura:

Balicki L., *Szczebrzeszyńscy Duszpasterze*, Wrocław 2007 [źródło internetowe, dostęp 9 II 2019].
Szykuła-Żygawska A., *Rekwizyty – oznaki patriotyzmu w XIX-wiecznych inwentarzach majątkowych Archiwum Państwowego w Zamościu*, „Archiwariusz Zamojski” 2013, s. 99-104.

14. Stanisław Kiewlicz (1803-1879)

Stanisław Kiewlicz urodził się 3 marca 1803 roku w Szweksznie na Żmudzi w rodzinie ziemiańskiej. Uczęszczał do Gimnazjum w Słucku. W latach 1820-1824 studiował na Wydziale Literatury i Sztuk Wyzwolonych Uniwersytetu Wileńskiego. Brał aktywny udział w życiu filaretów, ale gdy w latach 1823/24 rozpoczął się proces Filomatów i Filaretów zabiegał o możliwość opuszczenia Wilna. Być może dlatego jego imię i nazwisko nie widnieje w spisie filaretów.

Jego zdolności lingwistyczne dostrzegł Joachim Lelewel. Uformował go jako patriotę i pedagoga, osobiście zasugerował pracę w Gimnazjum Zamojskich w Szczebrzeszynie. Kiewlicz pracował w tej szkole w latach 1825-1848. Z pasją prowadził zajęcia z greki i łaciny. Przejawiał niezwykłą łatwość wymowy. Miał elegancki sposób bycia, był uprzejmy wobec uczniów. Na własny koszt sprowadzał do szkoły książki i periodyki. Wiele spośród nich otrzymał od swego mistrza – Lelewela. Te cechy przysporzyły mu uznanie i sympatię młodzieży. Nauczyciele, zwłaszcza ci z dłuższą praktyką dostrzegali w nim konkurenta.

Kiewlicz w następujący sposób opisywał Szczebrzeszyn:

Miasteczko, a raczej wieś, nikt w nim nie mieszka z obywatelów, sami Żydzi i włościanie. Szkoły za miasteczkiem składają się z 5 gmachów o dwu lub trzech piętrach. Biblioteka łachmanami napelniona, nic z nowych rzeczy, a stare niewiele warte. Uczniowie nic nie umieją po łacinie, tym bardziej po grecku, ani książek, które nieodbitcie są potrzebne, nie mają i zmusić ich do nabycia niepodobna, gorzej tu, jak w klasztorze... Ledwie, że nie żałuję żem się tu pośpieszył.

Ponadto, stwierdził że w młodszych klasach uczniowie są źle uczeni i z brakami w wiedzy są przepuszczani do kolejnych klas. Taką opinię wyrażał publicznie, co spotkało się z niechęcią jego kolegi – nauczyciela Teodozego Sierocińskiego, absolwenta Liceum w Krzemieńcu, który mógł pochwalić się osiągnięciami w pracach teoretycznych swoich uczniów, ale osiągniętymi kosztem pracy z wychowankami.

W literaturze można przeczytać informację, że ks. Marcin Gosiewski chcąc zatrzymać Kiewlicza w szkole wyswatał go (bracia przyszłej małżonki byli uczniami szkoły w Szczebrzeszynie).

Od 1841 roku Kiewlicz był inspektorem szkoły oraz prowadził zajęcia z języka polskiego na pensji żeńskiej Rederów. Od 1 sierpnia 1847 roku, przez około 15 miesięcy, sprawował funkcję dyrektora

Gimnazjum w Szczebrzeszynie. Funkcję objął po chorym Stanisławie Godziszewskim. Nie wykluczone, że wpływ na jego stan zdrowia miały wydarzenia 1847 roku, kiedy rektorem szkoły został lojalista Piotr Romanowski. Restrykcje ze strony władz carskich nie ominęły także Stanisława Kiewlicza. W 1848 roku usunięto go ze stanowiska inspektora oświaty. Uczniowie wspominali go jako erudytę, dobrego i uczciwego, uprzejmego i łagodnego. Słynął z płynnej deklamacji i zajmujących wykładów. „Wyrugowany” przez zaborcę z macierzystej szkoły przeniósł się do Warszawy. Zajmował się tam wychowaniem synów Andrzeja Zamoyskiego. Został mianowany dyrektorem Instytutu Szlacheckiego. Zajmował się kompletowaniem biblioteki tej instytucji. Do II wojny światowej w kościele parafialnym w Szczebrzeszynie znajdowała się tablica z napisem tej treści:

Ś.P. Stanisław Kiewlicz, Kandydat Filozofii Uniwersytetu Wileńskiego, nauczyciel i inspektor szkół szczebrzeszyńskich im. Zamoyskich od roku 1825 do 1848. Urodzony na Żmudzi 3 marca 1803 r., zmarł w Warszawie 16 marca 1879 r. Tablica została zniszczona przez Niemców.

Przepracował w szczebrzeszyńskiej szkole 23 lata. Był jednym z najdłużej pracujących nauczycieli tej placówki.

W 1829 roku Stefan Kiewlicz wstąpił w związek małżeński z Zofią Herniczek z Puław, córką oficjalistów. Jej rodzice, dysponując większym majątkiem przyjęli w dzierżawę wieś Naklik w ówczesnym powiecie biłgorajskim i tutaj się przeprowadzili. Ślub Stanisława Kiewlicza i Zofii Herniczek odbył się w kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kraśniku. Po ślubie małżonkowie zamieszkali w Brodach koło Szczebrzeszyna. Tutaj dzierżawili folwark Ordynacji Zamojskiej. W Szczebrzeszynie Kiewliczom urodziły się trzy córki (w latach 1830, 1837 i 1839) oraz w 1833 roku syn.

Źródła:

APL, Parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kraśniku, Akt ślubu nr 1/1829;

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akta urodzeń nr 120/1830, 137/1833, 247/837 i 40/1839.

Literatura:

Adrianek M., *Związki przyjaźni Stanisława Kiewlicza z Joachimem Lelewelem w świetle zachowanej korespondencji*, „Folia Bibliologia” 1995, T. 40/41 (1992/1993), s. 33.

Smoter-Grzeszkiewicz R., Balicki L., *Szkoła Wojewódzka w Szczebrzeszynie (1819-1931)*, Szczebrzeszyn 2012, s. 4.

15. Józef Żuchowski (1798- 1871)

Józef Żuchowski urodził się w Lesiance w ówczesnym powiecie Skwirskim Guberni Kijowskiej. – Takie dane podał dyrekcji Liceum w Lublinie w 1864 roku. To miejsce urodzenia widnieje także w akcie jego zgonu. Natomiast sporządzając życiorys dla potrzeb Ordynacji Zamojskiej podał, że urodził się w 1797 r. w powiecie kamienieckim guberni podolskiej. Jego rodzicami byli Piotr i Marcjanna z Drabowiczów Żuchowscy.

Uczył się w Gimnazjum w Niemirowie, a następnie w liceum w Krzemieńcu, które ukończył w 1822 roku. W 1823 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie w Wilnie na wydziale Etyczno-Filologicznym. Po ukończeniu studiów uzyskał stopień kandydata. Dzięki protekcji Joachima Lelewela w dniu 1 IX 1825 roku ordynat Stanisław Zamoyski zaproponował Żuchowskiemu stanowisko zastępcy profesora historii powszechnej i polskiej oraz geografii w Gimnazjum im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie. Do jego awansu w zawodzie nauczyciela wymagany był tytuł magistra, dlatego w 1829 r. przystąpił do odpowiedniego egzaminu na Uniwersytecie Warszawskim, uzyskując stopień magistra Nauk i Sztuk Pięknych.

Okres pracy w szkole szczebrzeszyńskiej był najbardziej owocny w jego aktywności naukowej. Wydał wówczas wiele rozpraw. Pracował w Szczebrzeszynie do 1834 roku, następnie otrzymał pracę w Gimnazjum gubernialnym w Lublinie. Po roku przeniósł się do Radomia. W 1835 r. Uniwersytet Krakowski *ob merita litteraria* (za zasługi literackie) nadał mu stopień doktora filozofii. Ówczesny dyrektor główny Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego nie pozwolił mu ze względów politycznych używać tego tytułu twierdząc, że uzyskanie go dokonało się bez wiedzy ówczesnych władz Królestwa Polskiego.

W r. 1841 ubiegał się o stanowisko rektora Gimnazjum w Szczebrzeszynie, które wakowało po odejściu Ksawerego Pasiutewicza. Stanisław K. Zamoyski nie wyraził jednak zgody na powrót Żuchowskiego do Szczebrzeszyna. – Powodem mogła być nagła decyzja o zmianie pracy – w odczuciu Zamoyskiego – bez poważniejszych powodów. W 1841 r. objął posadę nauczyciela w szkołach w Pińczowie i Radomiu. Natomiast w roku 1852 został nominowany na rektora Gimnazjum w Lublinie.

Wiadomo, że podczas pobytu w Szczebrzeszynie korespondował z Joachimem Lelewelem. Należał do najbardziej zasłużonych pedagogów w Królestwie Polskim.

W Szczebrzeszynie urodziło mu się trzech synów: Leszek, Ziemowid i Bolesław oraz córka Emilia. Żuchowski zmarł w Lublinie w 1871 roku. Został pochowany na cmentarzu przy ul. Lipowej.

Źródła:

APL, Parafia św. Jana w Lublinie, Akt zgonu nr 251/1871.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt urodzenia nr 92/1830.

Literatura:

Adrianek M., *Zainteresowania naukowe Józefa Żuchowskiego*, „Folia Bibliologica 1995 (1990/1991)”, T. 38/39, s. 17-48.

16. Jan Zienkowski (1798-1834¹)

Jan Zienkowski urodził się w Zamościu. Był synem burmistrza Zamościa Bartłomieja Zienkowskiego (ojciec pełnił tę funkcję od maja 1809 r. do początku 1811 r., później był burmistrzem Krasnegostawu) i Tekli z Lenkiewiczów. Początkowo uczył się w Gimnazjum Zamojskim, następnie w szkole w Lublinie. Studiował w Uniwersytecie Jagiellońskim filozofię i literaturę, a w Niemczech na koszt Stanisława Kostki Zamoyskiego agronomię i medycynę. W 1822 r. otrzymał stopień doktora medycyny i chirurgii w Uniwersytecie Państwowym we Wrocławiu, po czym objął obowiązki profesora nauk przyrodniczych w Szkole Wojewódzkiej im. Zamoyskich w Szczepieszynie.

W styczniu 1828 r. objął stanowisko rektora. Młody, energiczny o wszechstronnym i gruntownym wykształceniu przystąpił do pracy. Założył przyszkolny ogród przyrodniczy, w którym hodowano się ok. 1500 różnych roślin, drzew i krzewów. Szkolnej bibliotece podarował 8 tomów encyklopedii i własne dzieła.

Zienkowski jest autorem dwóch rozpraw. W 1823 r. w Krakowie ukazała się jego książka pt. „De origine monstrorum in genere de hermaphroditis in specie”, a dwa lata później w Warszawie kolejna - "O wełnie i owcach dla użytku gospodarzy wiejskich i fabrykantów", będąca wyrazem zainteresowania zakładanymi w Ordynacji Zamojskiej hodowlami owiec.

Podczas pobytu w Szczepieszynie prowadził praktykę lekarską.

Jeden z uczniów niezbyt dobrze wspominał po latach swojego nauczyciela. Pisał o Janie Zienkowskim: *trudno nam było zrozumieć dlaczego ordynat Zamoyski, nasz wieczysty kurator, tak troskliwie starający się o dobór najzdolniejszych profesorów do katedry historii naturalnej, mineralogii, botaniki, chemii i fizyki, powołał takiego nieuka jak Zienkowski, a nawet po usunięciu byłego rektora księdza Gosiewskiego, powierzył mu kierunek szkół w poważnym charakterze rektora.*

W 1823 roku Jan Zienkowski poślubił Józefę z Janickich (1806-1839). Ślub odbył się w Kościele Mariackim w Krakowie. W Szczepieszynie urodziły się Zienkowskim: Aniela (1826-?), Edward (1827-?), Jan Rusłan (1831-?) i Józef (1833-?). Kilka miesięcy po śmierci ojca w (1834-?) roku

urodziła się córka Feliksa. Gdy w 1839 roku zmarła matka, nieletnimi dziećmi Zienkowskich zajęł się ich dziadek, Bartłomiej Zienkowski.

Jan Zienkowski zmarł w Szczepieszynie 12 kwietnia 1834 r. w wieku 36 lat, prawdopodobnie na cholere.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt zgonu nr 861/834; Akta urodzeń nr 230/1826, 281/1827, nr 103/1831, nr 217/1833 i 339/1834.

Literatura:

Adrianek M., *Historia biblioteki szkolnej w Szczepieszynie 1810-1852*, s.71-72 [źródło internetowe: http://dlibra.umcs.lublin.pl/Content/19852/czas2913_30_31_1982_1983_3.pdf, dostęp 14 II 2019].

Feduszka J., *Od Morando do Zamoyskiego poczet gospodarzy Zamościa (cz. II)*, [źródło internetowe, dostęp 9 II 2019].

Golejewski H., *Pamiętnik*, t. I, Kraków 1971, s. 102-103.

Klukowski Z., *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczepieszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 21.

17. Ksawery Pasiutewicz (1800-1863)

Ksawery Pasiutewicz urodził się w miejscowości Manikowce (Meżyrów) w ówczesnej Guberni Podolskiej (W akcie ślubu Pasiutewicz podaje Manikowce, w metryce jego zgonu widnieje Możyrów).

Nauki pobierał w Liceum w Krzemieńcu. Następnie uczył tu matematyki, geografii fizycznej, geometrii terenowej i fizyki. W 1825 roku przybył do Szczepieszyna. W 1827 r. napisał rozprawę z dziedziny matematyki zatytułowaną „Kilka twierdzeń jeometrii elementarnej”. Następnie uzyskał tytuł doktora matematyki. W Szczepieszynie uczył matematyki, prawdopodobnie do 1851 roku. Pełnił też funkcję rektora. Na rzecz biblioteki szkolnej podarował kilka cennych dzieł. Dbał szczególnie o zbiór ksiąg z dziedziny matematyki.

Pierwsza żona Pasiutewicza Joanna Zienkowska (1809-1839) była siostrą rektora szkoły Jana Zienkowskiego. W Szczepieszynie Pasiutewiczom urodziło się pięcioro dzieci. Córka Wiktoria (ur. w 1828) poślubiła kolegę ojca, nauczyciela języka rosyjskiego Rosjanina Bazylego Buszmakina. Syn Xawery (1834-1887) ukończył studia medyczne w Uniwersytecie Kijowskim. Był lekarzem w Puławach.

Gdy przed 1840 rokiem zmarła żona Ksawerego Patusiewicza – Joanna, ożenił się z wdową Joanną Janicką (zm. w 1846 r.).

Ksawery Pasiutewicz zmarł we Włostowicach koło Puław, gdzie prawdopodobnie był nauczycielem w Instytucie Wychowania Panien, który funkcjonował w latach 1842-1862. Instytut ten był żeńską szkołą średnią o antypolskim i rasyfikacyjnym charakterze.

Na cmentarzu we Włostowicach, znajduje się otoczony żelazną balustradą nagrobek syna Xawerego. Widnieją na nim także tablice inskrypcyjne innych z rodu, m.in. żony Xawerego juniora – Róży. Pomnik wygląda na kopię. Mógł powstać po 1925 r., gdy zmarła żona Xawerego juniora. Przepuszczalnie kryje także prochy Ksawerego Pasiutewicza seniora.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt ślubu nr 48/1840.

APL, Parafia św. Józefa we Włostowicach, Akt zgonu nr 6 /1863.

18. Franciszek Kowalski (1799 – 1862)

Franciszek Kowalski urodził się w miejscowości Powłocz koło Berdyczowa na Ukrainie w rodzinie zubożałej szlachty. W latach 1810-1818 uczył się w Gimnazjum w Winnicach, następnie w latach 1819-1823 w Liceum w Krzemieńcu. W 1824 przeniósł się do Warszawy, gdzie pracował jako guwerner.

W 1829 roku przyjechał do Szczepieszyna. Objął tu posadę nauczyciela języka polskiego i literatury w Szkole Wojewódzkiej. Po wybuchu Powstania Listopadowego wstąpił do wojska.

Oprócz Franciszka Kowalskiego do wojska wstąpili także nauczyciele Adam Skirmunt i Jan Nepomucen Nielepiec. Wkrótce do nauczycieli dołączyło do nich kilkunastu starszych uczniów.

Podczas oblężenia Zamościa F. Kowalski był podporucznikiem, dowódcą plutonu w szwadronie kpt. Michała Gołębiowskiego. Po poddaniu się twierdzy do września 1832 roku przebywał w niewoli we Włodzimierzu Wołyńskim, Żytomierzu i Kamieńcu Podolskim. We wspomnieniach opisał okrucieństwo Moskali w postępowaniu z jeńcami. Nie powrócił już do Szczepieszyna.

Przeniósł się do Galicji, gdzie pracował jako guwerner. Od 1849 roku był archiwistą w Tulczynie Potockich. W 1862 roku wyjechał na kurację do Kijowa, gdzie zmarł.

Był poetą i pamiętnikarzem. Tłumaczył dzieła Jean Baptiste Poquelin Moliere. W 1852 roku wydał pamiętniki. Napisał również wspomnienia o Adamie Mickiewiczu. Jest autorem słów do wielu piosenek, w tym popularnej jeszcze podczas I wojny światowej, śpiewanej w Legionach Polskich:

Tam na błoniach błyszczy kwiecie,

Stoi ułan na wedecie,

A dziewczyna jak malina,

Niesie koszyk róż ...

Źródła:

Feduszka J., *Wspomnienia Franciszka Kowalskiego z obrony Zamościa w 1831 roku*, „Zamojski Kwartalnik Kulturalny” nr 1/2016, s. 16-19

19. Adam Skirmunt uczył w Szczebrzeszynie w latach **1828 - 1830r.** Pochodził z Wołynia. Uczył arytmetyki z geometrią i historię naturalną w klasach II, III i IV. Brał udział w Powstaniu Listopadowym. Do szkoły już nie wrócił.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Zamość 1927, s. 45.

20. Jan Horoszewicz (1796-1835)

Jan Horoszewicz urodził się w 1796 r. w Kodniu. W latach 1805-1816 uczęszczał do szkół elementarnych w Białej Podlaskiej, następnie do unickiego Seminarium Duchownego w Chełmie. W 1823 r. otrzymał stopień magistra nauk teologicznych na Uniwersytecie Warszawskim. Od 1816 do 1818 roku był nauczycielem prywatnym dzieci prezesa Sądów Granicznych Wincentego Trębickiego w Linowie Guberni Grodzkiej. W 1826 roku otrzymał święcenia kapłańskie. W latach 1823-1829 pracował w Szkole Wojewódzkiej w Szczebrzeszynie. Prowadził zajęcia z historii, geografii, łaciny i arytmetyki.

W 1829 r. został wyznaczony przez Komisję Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na Nauczyciela do Szkoły Wydziałowej w Hrubieszowie. Później objął w administrację parafie greckokatolickie w Siedliskach, i Miączynie. Był także wicedziekanem unickiego dekanatu zamojskiego.

W czasie pracy w szkole szczebrzeszyńskiej, wstąpił w związek małżeński z Teklą Taraszkiewiczówną (1803-1830), córką kanonika Katedry Chełmskiej, rektora i profesora chełmskiego seminarium greckokatolickiego. Zmarł w Miączynie 20 grudnia 1835 roku i tam został pochowany.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt ślubu nr 9/1825.

APL, Parafia św. Michała Archanioła Miączynie, Akt zgonu nr 27/1835.

APL, Życiorys J. Horoszewicza, sygn. 35/95/0/12.3/798.

Monografia parafii greckokatolickiej i prawosławnej Zaśnięcia Bogurodzicy/ Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu, T I. Grabowiec 2007 , s. 55 [źródło internetowe, www.rodzinakulik.eu, dostęp 9 II 2019].

21. Franciszek Woytasiewicz (1798-?)

Franciszek Woytasiewicz w latach 1821-1824 uczył matematyki w szkole w Szczebrzeszynie. W 1824 r. uzyskał prawo do uzupełnienia wykształcenia i w 1825 roku wstąpił na Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. W 1828 r. otrzymał tytuł magistra prawa. Był spokrewniony z rodziną Tokarzewskich. W 1821 r. występuje jako świadek chrztu córki Szymona Tokarzewskiego – Franciszki. W 1823 r. był świadkiem chrztu Szymona Wincentego Tokarzewskiego.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt urodzenia nr 219/1823.

„Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych z roku 1824”, s. 172.

Popis publiczny uczniów Szkoły Wojewódzkiej Zamoyskiej w Szczebrzeszynie, lipiec 1825 r. Warszawa 1825, s. 5.

22. Filip Zabawski (1800-1886)

Filip Zabawski początkowo był nauczycielem w Instytucie Jezuitów w Żurominie koło Płocka. Wykładał algebrę, geometrię, rysunek i j. polski. Wiadomo, że w tym czasie był radcą honorowym. Około 1825 roku przybył do Szczebrzeszyna. Uczył j. łacińskiego, statystyki powszechnej i śpiewu kościelnego. Był też inspektorem. Pracował do zamknięcia szkoły w 1852 roku. Był jednym z najdłużej pracujących profesorów tej placówki i pracował w niej 27 lat. Rok po zamknięciu szkoły otrzymał pracę w nowopowstającej szkole w Piotrkowie Trybunalskim, gdzie pracował jeszcze w 1860 roku.

Był żonaty z Marianną z Kochowiczów, z którą miał troje dzieci. W 1829 r. urodziła im się w Szczebrzeszynie roku córka Karolina. Wiadomo, że w 1850 r. wyszła za mąż za byłego ucznia szkoły szczebrzeszyńskiej Kwiryna Przeorskiego. Druga córka, urodzona w 1826 roku, zmarła rok później. Nic nie wiadomo o urodzonym w 1830 roku synu Oktawianie. Filip Zabawski zmarł w Warszawie.

Źródła:

Archiwum Archidiecezji Warszawskiej. Parafia św. Jana w Warszawie . Akt zgonu 227/1886.

Literatura:

Programmat aktu uroczystości zakończenia biegu nauki w Szkole im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie w latach 1837, 1844 i 1847, Warszawa 1844.

„Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych z roku 1824”, s. 172.

Klukowski Z., *Dawne Szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Szczebrzeszyn 1927, s. 77.

Popis szkolny z roku 1840, Warszawa 1840, s.7.

23. Józef Żochowski (1801 -1851)

Józef Żochowski urodził się w Żochach na Podlasiu w rodzinie szlacheckiej. Nauki pobierał początkowo w Węgrowie, i tam też przebywał w zgromadzeniu księży Bartoszków (Komunistów). Następnie wstąpił do zakonu pijarów i od 1823 pracował w szkole wydziałowej Ojców Pijarów w Wieluniu. W tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warszawskiego. W 1826 r. zrezygnował ze stanu duchownego i przeniósł się na dwa wydziały świeckie uczelni: Wydział Filozoficzny oraz Wydział Prawa i Administracji.

W 1827 uzyskał dyplom magistra filozofii, a rok później magistra administracji. Po zakończeniu studiów pracował jako nauczyciel historii, języków obcych i nauk przyrodniczych w szkołach wojewódzkich w Radomiu, Łukowie i Warszawie. W 1831 r. ochotniczo przystąpił do Powstania Listopadowego. Po klęsce powstania miał trudności z uzyskaniem posady.

W 1836 roku przyjechał do Szczebrzeszyna i rozpoczął pracę jako nauczyciel. Uczył fizyki, mineralogii i zoologii. W 1840 roku zrezygnował z posady nauczyciela. Wyjechał do Warszawy, gdzie próbował uruchomić fabrykę narzędzi rolniczych. Na przełomie 1841 i 1842 wydał dwutomowy podręcznik z fizyki, w 1845 roku wydał w Warszawie dzieło „Filozofia serca, czyli mądrość praktyczna”. Jest autorem kilku artykułów opublikowanych na łamach gazet warszawskich (pisał m.in. o potrzebie zastąpienia siły parowej w lokomotywach siłą elektromagnetyczną).

Opracował kilka projektów i wynalazków.

W rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja 1848 roku wygłosił z nagrobka Stanisława Małachowskiego w katedrze św. Jana w Warszawie mowę patriotyczną, wzywając do niesienia pomocy powstańcom w Wielkopolsce. 8 maja 1846 roku został aresztowany przez władze carskie i uwięziony w Cytadeli Warszawskiej. Wyrokiem sądu wojskowego został skazany na karę śmierci, zamienioną na 10 lat ciężkich robót na Syberii. Wyrok odbywał początkowo w Ust-Kamienogorsku, następnie w Omsku, gdzie spotkał się z zesłanymi uczniami ze szkoły w Szczebrzeszynie, m.in. urodzony w Bodaczowie Szymonem Tokarzewskim. Zmarł w 1851 r. w

następstwie obrażeń poniesionych podczas chłosty, którą otrzymał za brak szacunku do rosyjskiego oficera.

Literatura:

Gerber R., *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1977, s. 453.

Kijas A., *Polacy w Rosji od XVII wieku do 1917 roku*, Warszawa-Poznań 2000, s. 403-404.

24. Teofil Szymon Borzęcki (1800-1887)

Teofil Borzęcki urodził się w miejscowości Borów koło Krasnegostawu, jako syn Wojciecha i Brygidy z Sadowskich. Po ukończeniu nauki w Gimnazjum im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie objął stanowisko nauczyciela w tej placówce. Przez dwa lata (1822-1824) uczył przedmiotów filologicznych. Następnie, uzyskawszy zwolnienie, wyjechał do Warszawy na studia filologiczne na Uniwersytecie Warszawskim. W 1828 roku rozpoczął pracę jako nauczyciel w szkołach wydziałowych w Warszawie. Dzięki pozytywnym opiniom przełożonych został zwolniony ze służby po upadku powstania listopadowego. W 1833 roku rozpoczął pracę jako nauczyciel w Szkole Obwodowej przy ul. Długiej w Warszawie. Po czterech latach wstąpił na Kursy Dodatkowe. W 1838 roku złożył egzamin na nauczyciela przedmiotów technicznych. Następnie uczył przedmiotów przyrodniczych i filologicznych kolejno w Gimnazjum w Kielcach 1838-1840, Szkole Obwodowej w Sandomierzu 1840-1849, Wyższej Szkole Realnej 1849-1862 i Gimnazjum w Kielcach 1862-1866. W 1862 roku wydał książkę „Treść logiki popularnej poprzedzonej krótkim wykładem psychologii”, będącą podręcznikiem dla słuchaczy Kursów Przygotowawczych do Szkoły Głównej. Praca była oparta na dziełach eklektyków francuskich. Zmarł w Warszawie.

Źródła:

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie, *Akty uroczyste zakończenia roku szkolnego w Gimnazjum im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie w latach 1834, 1837, 1844, 1847*.

Akta Gimnazjum Zamoyskich w Szczebrzeszynie, nr ks. 10, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, Kraków 1936, T. II, s. 363-364.

Akta Komitetu Egzaminacyjnego, nr 21, vol. I, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, Kraków 1936, T. II, s. 363-364.

25. Ks. Dominik Przybylski (1798-1857).

Urodził się w 1798 roku w Piotrkowie (parafia Krzczonów), jako syn Jana i Ludwiki z Moczulskich. W 1822 roku otrzymał święcenia kapłańskie.

Wiadomo, że w szkole w Szczebrzeszynie pracował w 1824 roku. Uczył j. greckiego i nauk moralno-obyczajowych. Przed 1846 rokiem został mianowany kanonikiem honorowym Kapituły Katedry Lubelskiej. Był magistrem teologii, profesorem Duchownej Akademii Rzymsko-Katolickiej w Warszawie (w latach 1848-1857 wykładał na tej uczelni egzegezę i języki wschodnie). W latach 1839-1857 pełnił funkcję proboszcza parafii w Świeciechowie. Zmarł 24 lutego 1857 roku.

Źródło

APL, Parafia Wniebowzięcia NMP Krzczonowie, Akt urodzenia, 1798, brak pag.

Literatura:

Kulik R., Kulik H.. *Ogólny wykaz księży rzymskokatolickich, greckokatolickich i prawosławnych* Tom II. Grabowiec 2012, s. 487.

26. Karol Ksawery Szuszkowski (1789-?).

W latach 1827-1830 był nauczycielem języka francuskiego w Gimnazjum szczebrzeszyńskim oraz opiekunem uczniów mieszkających w konwiktach. Równocześnie pełnił funkcję dyrektora założonego przez siebie na wzór sławnego zakładu w Schnepfenthal w Niemczech instytutu szlacheckiego.

W 1830 roku, co najmniej do 1852 roku uczył w szkole w Łomży. Następująco zapamiętał go jeden z łomżyńskich uczniów: *Był to niski, garbaty, złośliwy starzec, ubrany zawsze w stary cylinder i długi poplamiony oliwkowy surdut. Nauczyciel doskonały i wyborny znawca swego przedmiotu.*

Literatura:

Adrianek M.. *Zainteresowania naukowe Józefa Żuchowskiego*, „Folia Bibliologia” 1995, Vol. 38/39, s. 50 (1990/1991).

Szkolnictwo łomżyńskie we wspomnieniach Bronisława Piętki [źródło internetowe, <https://www.portalwrona.com/szkolnictwo-wg-pitki> dostęp 19 II 2019]

27. Jan Tomasz Koncewicz (1795-1859)

Urodził się w Łomazach, pochodził z rodziny szlacheckiej. Ojciec jego był proboszczem greckokatolickim. W latach 1817-1820 studiował w Uniwersytecie Warszawskim na wydziale filozoficznym. Uzupełniał wykształcenie z chemii technicznej w Niemczech, Francji, Anglii, Belgii i Holandii. Miał spore osiągnięcia naukowe w dziedzinie nauk agronomicznych. Pracował w różnych szkołach średnich na terenie Królestwa Polskiego: w latach 1821-1825 w szkole wojewódzkiej w Kielcach, następnie w Instytucie Politechnicznym, gdzie prowadził ćwiczenia praktyczne z gorzelnictwa i browarnictwa. W latach 1833-1835 był starszym nauczycielem fizyki, chemii, mineralogii i chemii rolnej w Gimnazjum w Szczebrzeszynie. W latach 1835-1840 uczył w jednej ze szkół w Kielcach, a w latach 1841-1852 w Gimnazjum realnym w Warszawie. W 1855 roku przeszedł na emeryturę. Jest autorem dwóch książek z dziedziny technologii rolnictwa.

Literatura:

Gerber R., *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831. Słownik biograficzny*, Warszawa 1977, s. ????

Kula E., *Wkład nauczycieli szkół średnich w szerzenie postępu agrotechnicznego w Królestwie Polskim doby międzypowstaniowej*, „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne” nr 17, 2008, s. 117.

28. Karol Skowroński (1801-1863)

Pochodził z rodziny szlacheckiej, był synem dziedzica wsi Gąsiory Piotra Pawła i Franciszki z Domańskich Skowrońskich. W lipcu 1822 roku w szkole wojewódzkiej w Łukowie zdał maturę. We wrześniu tego roku rozpoczął pracę w szkole wojewódzkiej w Kaliszu na stanowisku pomocnik nauczyciela. W sierpniu 1823 roku rozpoczął pracę w szkole wojewódzkiej w Kielcach. W 1824 r. otrzymał skierowanie na studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskim. Równolegle, na koszt rządu podnosił swoje kwalifikacje nauczycielskie jako słuchacz Instytutu Pedagogicznego. Dzięki temu znalazł się w grupie uprzywilejowanych pedagogów, którzy zyskali pierwszeństwo zatrudnienia w szkolnictwie państwowym. Ponadto odbył trzyletnie studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. 11 lipca 1827 roku uzyskał dyplom magistra filozofii.

Od września 1827 roku był nauczycielem matematyki i fizyki w szkole obwodowej w Opolu Lubelskim. Autor pracy „Wykład syntetyczny linii epicykloidalnych”.

W 1832 roku został mianowany profesorem szkoły wojewódzkiej w Lublinie, gdzie prowadził zajęcia min. z prawa.

Po konflikcie z dyrektorem Gimnazjum lubelskiego w 1836 roku stracił posadę w trybie dyscyplinarnym. W styczniu 1837 roku rozpoczął pracę w szkole w Szczepieszynie jako nauczyciel matematyki. Uczył tutaj przez rok szkolny 1837/1838, następnie poprosił o przeniesienie. Zasugerował pracę w szkolnictwo w Warszawie lub – z racji wykształcenia – w sądownictwie. Ostatecznie przeprowadził się do Pułtuska, gdzie pracował jako nauczyciel literatury i języka polskiego w Szkole Powiatowej Ogólnej. Był także patronem przy Trybunale Cywilnym w Płocku. Zmarł w 1863 roku w Pułtusku.

W 1827 roku poślubił Bogumiłę z Lewczyńskich, w latach 30., gdy mieszkali w Lublinie urodził się im syn Antoni.

Źródła:

APL, Parafia Przemienienia Pańskiego w Łukowie, Akt ślubu nr 72/1827.

APL, Parafia św. Jana w Lublinie, Akt urodzenia nr 285/1834.

Literatura:

Gerber R., *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831. Słownik biograficzny*, Wrocław 1977, s. 199.

Massalski A., *Nauczyciele szkół średnich rządowych męskich w Królestwie Polskim 1833–1862. Słownik biograficzny*, Kielce – Warszawa 2007, s. 383–384.

29. Jan Nepomucen Nielepiec (1804-1883)

Urodził się w roku 1804 w Sędziszowie w powiecie kieleckim. Uczył się w Szkole Wojewódzkiej w Kielcach, następnie w latach 1825-1830 studiował na Wydziale Nauk i Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1836-1852 pracował w Gimnazjum im. Zamojskich w Szczepieszynie. Uczył j. łacińskiego, j. greckiego i literatury polskiej. Prowadził także bibliotekę szkolną. Z racji obszernej wiedzy z dziedziny literatury, był zatrudniany Sąd Pokoju w Zamościu do wyceny książek podczas sporządzania przez rejentów inwentarzy.

Po likwidacji szkoły szczepieszynskiej w 1852 r. został mianowany nauczycielem w Szkole Powiatowej w Siedlcach. Pracował tutaj do 1862 roku, następnie pracował w szkole w Pińczowie. Uczestniczył w powstaniu listopadowym. Był członkiem Towarzystwa Patriotycznego. Zmarł w Lublinie.

Literatura:

Popis szkolny z roku 1840, Warszawa 1840, s. 7.

Makara J., *Spis inwentarza po zmarłym weterynarzu w Michalowie Fridrich Ihne*, „Archiwariusz Zamojski”, 2014, s.156.

Piotrowska B., *I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Kielcach Bibliografia*, Kielce 2010, s. 198-199.

30. Fortunat Albin Janiszewski (1804-1848)

Urodzony w Perejmie gubernia podolska w rodzinie szlacheckiej.

W 1828 roku otrzymał stopień magistra filozofii sekcja fizyczna w Uniwersytecie Warszawskim. Początkowo był nauczycielem w szkole w Piotrkowie Trybunalskim. W Szkole Wojewódzkiej w Szczebrzeszynie rozpoczął pracę prawdopodobnie w roku 1836 i uczył tutaj do śmierci w 1848 roku. Prowadził zajęcia z j. polskiego, fizyki, technologii i gospodarstwa wiejskiego. Ponadto prowadził bibliotekę szkolną. Współpracował z pismem o charakterze popularyzatorskim „Sławianin”, zawierającym teksty ukierunkowane na rozwój przemysłu krajowego.

Przed 1837 rokiem wstąpił w związek małżeński z Wiktorią z Jastrzębskich (1811-1862). W Szczebrzeszynie urodziło się czworo dzieci Janiszewskich: Jan Albert (1837- ?), Fortunat Walezy (1840-1841), Zygmunt (1845-?) i Wiktoria Józefa Julianna (1843-?) .

Fortunat Albin był zaprzyjaźniony z rodziną lekarza Alfonsa Brandta. Asystował przy chrzcie jego dzieci m.in. syna Józefa, późniejszego malarza batalisty.

Zmarł w Szczebrzeszynie, został pochowany na cmentarzu parafialnym w miasteczku. Zachował się jego nagrobek z napisem: *Tu spoczywa z trojgiem swoich dzieci, Fortunat Janiszewski magister filozofii, Profesor Gimnazjum Szczebrzeskiego zginął zbyt wcześnie, dla Rodziny Przyjaciół i Uczniów pozostawił w ciężkim żalu żonę i dwoje dzieci. Urodził się 1804 roku. Umarł 6 marca 1848 roku Pokój Jego Cieniom.*

„Kurier Warszawski” z 03.V.1848 donosił: *S. p. Fortunat Janiszewski, Profesor nauk przyrodzonych w Gimnazjum Imienia Zamojskich w Szczebrzeszynie, rozstał się z tym światem. Onegdaj w m. Piotrkowie, przeniósł się do wieczności .*

Wdowa po Fortunacie Janiszewski opuściła Szczebrzeszyn i przeniosła się do Lublina. Zmarła w Wólce Kamiennej koło Siedlec w 1862 r, wsi której posesorem był jeden z ich synów.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt zgonu nr 49/1848.

APL, Parafia św. Jana w Lublinie, Akt zgonu nr 471/1862.

Literatura:

Popis szkolny z roku 1840, Warszawa 1840, s. 6.

Gerber R., *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831. Słownik biograficzny*, Warszawa 1977, (Lista alfabetyczna studentów UW sporządzona na podstawie tej książki. [źródło internetowe: http://www.sejm-wielki.pl/studenci_UW.php ; dostęp 20 II 2019]).

31. Pantaleon Przystanowski

Urodził się prawdopodobnie w 1810 roku. W latach 1836-1837 pracował jako nauczyciel języka rosyjskiego w szkole szczebrzeszyńskiej. W 1854 roku został mianowany nauczycielem szkoły powiatowej w Warszawie. Po kilku latach pracy w Warszawie otrzymał pracę w szkole w Kaliszu. W roku 1858 pełnił funkcję zastępcy inspektora i nauczyciela języka rosyjskiego w tej szkole. W Kaliszu uczył jeszcze w 1861 roku. Nie należał do ulubionych pedagogów.

Literatura:

Popis szkolny z roku 1837, Warszawa 1837, s. 4.

Sadurski I., *Dzieje szkoły Kaliskiej w okresie międzypowstaniowym 1830-1866*, Lublin 2015, s.114.

32. Skułycki Romuald

Urodził się około 1812 r. w Gzichowie w obwodzie olkuskim. Rozpoczął studia na wydziale filozoficznym, sekcji matematyczno-fizycznej w Uniwersytecie Warszawskim w roku 1829. W szkole szczebrzeszyńskiej pracował w latach 1835-1839.

Literatura:

Gerber R., *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831. Słownik biograficzny*, Warszawa 1977, (Lista alfabetyczna studentów UW sporządzona na podstawie tej książki. Dostępna online: http://www.sejm-wielki.pl/studenci_UW.php).

33. Gustaw Adolf Jellachich (1800-po 1865)

Urodził się w Dorpat guberni ryskiej. Wywodził się ze szlachty serbskiej, przybyłej do Rosji i osiadłej na terenie Inflant, według niektórych źródeł na terenie guberni petersburskiej. Był wyznania rzymsko-katolickiego. Po otrzymaniu początkowej nauki w domu (w niektórych dokumentach widniała informacja, że studiował na Uniwersytecie w Dorpacie) wstąpił do wojska jako junkier. Brał udział w kampanii tureckiej i w stłumieniu powstania listopadowego. W trakcie walk z Polakami wyróżnił się podczas oblężenia twierdzy Zamość, za co został udekorowany medalem św. Anny IV klasy. Na własne życzenie w lipcu 1836 r. został zwolniony ze służby wojskowej w stopniu sztabkapitana. W 1837 roku pełnił funkcję młodszego nauczyciela języka

rosyjskiego w Gimnazjum w Szczebrzeszynie. W 1839 roku został oceniony jako słabo przygotowany do prowadzenia zajęć z tego przedmiotu. Oprócz języka rosyjskiego uczył także języka słowiańskiego (w latach 1837-1846).

W lipcu 1846 r. zrezygnował z pracy nauczyciela w Szczebrzeszynie, po czym powrócił do zawodu obejmując pracę jako nauczyciel języka rosyjskiego w szkole powiatowej w Końskich. Mimo że była to placówka niższego szczebla, nie radził sobie. Wizytujący tę szkołę w 1852 roku Józef Korzeniowski, zauważył, że posługiwał się książką przeznaczoną dla szkół elementarnych. W lecie tego roku poruszył społeczeństwo swoim zachowaniem. Otóż, jak donosił kuratorowi gubernator radomski pismem z 28 lipca, Żydzi zamieszkujący w Końskich pojмали o północy i dostarczyli do magistratu Jellachicha, który przebrany w strój kobiecy biegał po ulicach miasteczka. Fakt ten kilkakrotnie powtarzał się już wcześniej. Podczas śledztwa przeprowadzonego przez burmistrza, Jellachich zeznał, że po śmierci swojej żony Zofii (zmarła 1 lipca tego roku w wieku 36 lat; Jellachich miał wówczas 52 lata) „dotknięty był cierpieniem” i nie pamiętał, dlaczego się przebierał w stroje kobiece. Gubernator proponował przeniesienie Jellachicha do szkoły w innej miejscowości. Jednak do sprawy wmieszał się namiestnik Królestwa, Paskiewicz, który „z powodu słabości zdrowia” rozkazał zwolnić pedagoga ze służby.

W latach 30. i 40. był żonaty z Józefiną z Nejmanów. W Szczebrzeszynie urodziło się im dwoje dzieci: syn Jan Piotr w 1839 roku i córka Bronisława Aleksandra w 1841 roku.

Zapewne z powodu braku nauczycieli – Rosjan, Jellachich po roku ponownie został zatrudniony w szkole powiatowej realnej w Płocku, a następnie we Włocławku. Ponownie ożenił się w 1862 . Drugą jego żoną była Bogumiła Lisicka z którą miał pięcioro dzieci urodzonych w Płocku. Opinia o nim zawarta w omawianym dokumencie głosiła, że był słabego zdrowia, wręcz ulegał pomieszanemu zmysłom, za co był okresowo zwalniany z obowiązków nauczycielskich,

Źródła:

Popis szkoły w Szczebrzeszynie z 1844 r., Warszawa 1844, s. 4.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt urodzenia nr 187/1839 i 218/1841.

Archiwum Państwowe w Płocku. Akta stanu Cywilnego nr 9/1862

Literatura

Massalski A., *Tajny raport Pawła Muchanowa dla ministra Aawrama Sergiejewicza Norowa z 1856 roku.*

Przyczynek do dziejów oświaty polskiej w okresie międzypowstaniowym, „Przegląd Historyczny” nr 3, 1989, s. 407-425.

34. Józef Benedykt Anaklet Possart (1802-po 1862)

Nazywał się Charles Joseph Possart. Z pochodzenia był Szwajcarem. Dzięki poparciu szwajcarskich i francuskich kolegów nauczycieli zamieszkałych w Warszawie, mógł objąć posadę nauczyciela w Szczebrzeszynie. Pracował tu od 19 lutego 1841 roku do 1852 roku jako nauczyciel języka francuskiego. Prowadził stancję dla uczniów, przez co popadł w kłopoty finansowe.

W 1842 roku wyjechał do Warszawy i poślubił tu Marię Ludwikę Berond pochodzenia szwajcarskiego. Ślub odbył się w kościele ewangelicko-reformowanym. W formularzach podawał, że żona jego pochodzi z „cudzoziemców”.

W 1852 roku został mianowany nauczycielem języka francuskiego w Gimnazjum w Pińczowie. W 1853 roku został przeniesiony na stanowisko nauczyciela języka francuskiego w Gimnazjum Realnym w Warszawie.

Był rekordzistą w przenoszeniu się ze szkoły do szkoły robił to pięciokrotnie.

Źródła:

APL, Akta osobowe nauczyciela Gimnazjum w Szczebrzeszynie Józefa Possart. 35/71/0/4.2.1/4838.

Archiwum Państwowe w Warszawie. Parafia Ewangelicko-Reformowana w Warszawie. Akt małżeństwa 1842/4.

Literatura:

Kaproń A., *Szwajcarzy na Lubelszczyźnie w latach 1815-1914*, Szczecin 2009, s. 29 i 90.

Adam Massalski, *Nauczyciele języka francuskiego męskich szkół średnich rządowych Królestwa Polskiego w latach 1833-1862*, „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne” nr 14, 2003, s. 58, 74 i 76.

35. Jan Szyndlarski (1772 -1843)

Pracę w Szczebrzeszynie rozpoczął około 1811 roku. Początkowo uczył języka niemieckiego.

Ofiarował szkolnej bibliotece pięć tomów czasopism zagranicznych z zakresu pedagogiki.

W 1810 roku wstąpił w zamojskiej kolegiacie w związek małżeński z Brygidą Koziółkiewicz (ur. w 1790 r.). W Szczebrzeszynie urodziło się Szyndlarskim pięcioro dzieci: Katarzyna (w 1820 r.) i Ludwika (w 1828 r.), Antoni (w 1812 r.), Stanisław (w 1817 r.) i Józef (1831-1836). Stanisław i Józef zmarli w Szczebrzeszynie. Katarzyna wyszła za mąż w 1851 r. za pisarza Sądu szczebrzeszyńskiego Stanisława Senkowskiego. Jan Szyndlarski zmarł w Szczebrzeszynie.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt urodzin nr 267/1812, 215/1817, 252/1820, 186/1828 i 65/1831.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt zgonu nr 81/1843.

36. Józef Kamiński (1784 -1850)

Józef Kamiński przybył do Szczebrzeszyna z zaboru austriackiego. Początkowo pracował w Jaśle a następnie w Dąbrowie Tarnowskiej. Wówczas był już żonaty z Zuzanną ze Skalkowskich (1789-1853). W Dąbrowie Tarnowskiej urodziły się im córki (Joanna w 1814 roku i Salomea w 1819 roku; Kamińscy mieli jeszcze syna Erazma urodzonego w 1818 roku i córkę Henrykę urodzoną w 1822 roku, która zmarła wkrótce po przybyciu Kamińskich do Szczebrzeszyna). Pracę w Szkole Wojewódzkiej w Szczebrzeszynie rozpoczął w 1827 roku. Prowadził zajęcia z języka niemieckiego, francuskiego, języka i literatury łacińskiej, greki i logiki.

Córka Joanna w 1836 roku wyszła za mąż za byłego lekarza byłej Dywizji Wojsk Polskich, naczelnego lekarza rodziny Zamoyskich, Stanisława Przysiańskiego (1791-1852). Salomea w 1844 roku wyszła za mąż za burmistrza Drohiczyzna Michała Zielińskiego.

Józef Kamiński zmarł 30 marca 1850 roku w Szczebrzeszynie, jego małżonka zmarła w Lublinie w 1853 r.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt zgonu nr 267/1852 i 50/1850.

APL, Parafia św. Jana w Lublinie, Akt zgonu nr 569/1853.

Literatura:

Popis szkolny z roku 1840, Warszawa 1840, s. 7

37. Feliks Gawłowski (1797-1846)

Uczył rysunku i kaligrafii w Szkole Wojewódzkiej im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie od 1823 roku. Zmarł w stanie wolnym w Szczebrzeszynie 12 lutego 1846 roku.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt zgonu nr 30/1846.

Literatura:

Adrianek M., *Zainteresowania naukowe Józefa Żuchowskiego*, „Folia Bibliologica 1995 (1990/1991)”, T. 38/39, s. 35.

Popis szkolny z roku 1847, Warszawa 1847, s. 7.

38. Julian Ładowski

Uczył w szkole w Szczebrzeszynie rysunków i kaligrafii co najmniej od w 1826 roku.

Literatura:

Adrianek M., *Zainteresowania naukowe Józefa Żuchowskiego*, „Folia Bibliologica 1995 (1990/1991)”, T. 38/39, s. 35.

Popis szkolny z 1826 r., Warszawa 1826 s. 4.

39. Ferdynand Reder (1809-1869)

Urodził się w Obergänserndorf pod Wiedniem, jako syn Józefa i Anny z Aurów Federów. W 1827 roku ukończył szkołę Św. Anny w Wiedniu (w placówce kształcono przyszłych pedagogów i guwernerów). Następnie przybył na teren Królestwa Polskiego. Pierwszą pracę jako guwerner otrzymał w Zamojszczyźnie we dworze w Terebiniu, który był w tym czasie w posiadaniu rodziny Bormanów. Tu poznał swoją przyszłą żonę Teofilę Jaszczółt (1809- 1862, ur. w Bystrzejowicach). Ojciec Teofili – Walenty był zubożałym szlachcicem, ekonomem w folwarkach w powiecie lubelskim. On i jego małżonka zmarli osierocając Teofilę. Dziewczyna zdobyła wykształcenie i prawdopodobnie była nauczycielką we dworze w Czartowcu koło Łaszczowa. W dniu 16 maja 1835 roku wstąpiła w kościele w Łaszczowie w związek małżeński z Ferdynandem Rederem. W tym samym roku Reder otrzymał pracę jako nauczyciel języka niemieckiego w Gimnazjum w Szczebrzeszynie. Jego małżonka w 1835 roku otworzyła w Szczebrzeszynie Prywatną Żeńską Pensję Wyższą, w której uczyli także profesorowie Szkoły Wojewódzkiej. Pensja Teofili Reder przestała istnieć wraz z likwidacją Szkoły Wojewódzkiej w 1852 roku. W tym samym czasie istniała w Szczebrzeszynie Pensja Męska prowadzona przez zaprzyjaźnionego z Rederami Jana Jäger'a.

Rederom podczas pobytu w Szczebrzeszynie urodziło się dwoje dzieci: w 1838 roku Paulina Anna Julia i zmarły wkrótce po urodzeniu w 1839 roku Ignacy Józef.

Po likwidacji szkoły w Szczebrzeszynie Reder został przeniesiony do Gimnazjum w Radomiu, gdzie uczył do 1862 roku. Następnie otrzymał pracę w Gimnazjum w Lublinie jako nauczyciel języka niemieckiego. Uczył tutaj przez pięć lat. Za piętnaście lat służby pedagogicznej został

wyróżniony brązowym medalem. 13 października 1859 roku otrzymał nagrodę finansową w kwocie 150 rubli, a 11 lutego 1860 roku na mocy reskryptu otrzymał pochwałę kuratora. W 1867 roku został przeniesiony do Progimnazjum w Sandomierzu. Zmarł w Sandomierzu w 1868 roku, jego małżonka zmarła w 1862 roku w Lublinie.

Źródła:

APL, Parafia Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łaszczowie, Akt ślubu nr 8/1835.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt urodzenia nr 28/1838.

Literatura:

Kaproń A.. *Cudzoziemscy nauczyciele Gimnazjum lubelskiego w latach 1815-1915*, Lublin 2001, s. 31.

Sadurski Ireneusz, *Józef Skłodowski – nauczyciel, dyrektor i wychowawca w szkołach Królestwa Polskiego w okresie międzypowstaniowym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2011, vol. LXVI, Sectio F, s. 22.

40. Jan Dawid

W szkole im. Zamoyskich pracował w latach 1834 – 1846. Według informacji zawartych w popisach szkolnych z tego okresu uczył matematyki i geografii. Brak innych danych biograficznych o tym nauczycielu.

Literatura:

Popis szkolny z roku 1840, Warszawa 1840, s. 7.

Klukowski Z., *Dawne Szkoły im. Zamoyskich w Szczepieszynie (1811-1852)*, Szczepieszyn 1927, s. 79.

41. Erazm Szajewski (1800-1842)

Urodził się na terenie Królestwa Polskiego w rodzinie szlacheckiej. Uczył się w jednej ze szkół powiatowych w Guberni Wołyńskiej. Posiadał stopień kapitana Wojsk Polskich. Brał udział w Powstaniu Listopadowym w stopniu porucznika. Jako młodszy nauczyciel w latach 1836-1839 uczył w Szczepieszynie języka rosyjskiego. Był też tłumaczem w kancelarii generała-policmajstra Warszawy. W raporcie Muchanowa z 1856 r. oceniony został jako dobry nauczyciel, ale według uwag inspektorów był miernym nauczycielem.

Był żonaty z Anielą ze Zwolińskich. W Szczepieszynie urodziło się im dwóch synów: Antoni Bolesław Wojciech (1838-?) i Stanisław Adolf (1839-?).

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt urodzenia nr 207/1838 i 177/1839.

Literatura: „Dziennik Powszechny Krajowy” nr 130, s. 2, z dnia 12 maja 1831.

Massalski A., *Tajny raport Pawła Muchanowa dla ministra Aawrama Sergiejewicza Norowa z 1856 r. Przyczynek do dziejów oświaty polskiej w okresie międzypowstaniowym*, „Przegląd Historyczny” nr 3, 1989, s. 407-425.

Popis szkolny 1837, Warszawa 1837, s. 5.

Popis szkolny 1837, Warszawa 1838, s. 6.

42. Klemens Sajkiewicz (1804-1876).

Był synem duchownego greckokatolickiego. Studiował równocześnie na Wydziale Filozoficznym. Ukończył Wydział Prawa i uzyskał stopień magistra w 1830 r.

W szczebrzeszyńskim Gimnazjum pracował w latach 1837-1841, gdzie wykładał prawo w klasach 6 i 8. Był nauczycielem dojeżdżającym, mieszkał w Zwierzyńcu, gdzie był zatrudniony jako sekretarz administracji Ordynacji Zamojskiej. W 1841 został zwolniony z nauczania w szkole z powodu zniesienia nauki prawa w gimnazjach.

Ożeniony z Ludwiką z Cyprysińskich (1816-1870). W czasie gdy pracował w szkole, urodziło mu się dwoje dzieci w Zwierzyńcu. Antoni Klemens i Ludwik Kajetan.

Po okresie pracy w OZ był Patronem Trybunału Lubelskiego. Zmarł w Lublinie. Tak wspominał go po latach, kiedy byli studentami w Warszawie, lekarz szczebrzeszyński Kazimierz Łukaszewicz : „*Klemens Sajkiewicz, korepetytor w domu doktora Brawackiego, oryginała warszawskiego. Był to doktor znakomity w swej sztuce, jeździł śmiesznym wolancikiem do chorych, zawsze z kpinami. Synów jego kształcił Klemens Sajkiewicz, szalawiła także, ubogi potrzebny, ale sprytny. Osobom chorym nie znającym doktora Brawackiego, udzielał pomocy lekarskiej, zapisywał lekarstwa a nawet i w mieście podejmował się leczyć nie znając ani krzty sztuki lekarskiej....*” Zygmunt Klukowski na podstawie pamiętników Łukaszewicza, ocenia samego Łukaszewicza, Sajkiewicza i trzech szwagrów Sajkiewicza Cyprysińskich, jako ludzi o niskim poziomie etycznym i braku jakiegokolwiek ideowości.

Jeden ze szwagrów Sajkiewicza, Antoni Cyprysiński był w latach 1830-1845 pełnomocnikiem Ordynata Zamojskiego.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt urodzenia nr 172/1837 i 174/1839.

Literatura:

Gerber R., *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831. Słownik biograficzny*, Wrocław 1977, s. 196.

Z. Klukowski, *Wspomnienia starego lekarza o czasach Powstania Listopadowego (1825-1835)*, Zamość 1927, s. 16-17.

Popis szkolny z roku 1840, Warszawa 1840, s. 7

43. Borowski Antoni

W szkole w Szczebrzeszynie pracował jako nauczyciel w latach 1833-1838. Prowadził w klasach 4 i 5 zajęcia z matematyki. Jest autorem wykładu „O rachunku prawdopodobieństwa i jego użytku w zastosowaniach”, zawartego w „popisie szkolnym” za 1837 rok.

Literatura:

Popis szkolny 1837, Warszawa 1837, s. 3.

Popis szkolny 1837, Warszawa 1838, s. 4.

44. Karol Ołędzki (1814-?)

Rozpoczął pracę w Szczebrzeszynie w roku 1839 i pracował do 1851 roku. Uczył algebry, geometrii, geometrii analitycznej i historii powszechnej. W 1851 roku został mianowany nauczycielem rysunków i kaligrafii w Szkole Powiatowej w Wieluniu. Rok później został mianowany starszym nauczycielem w Szkole Powiatowej w Siedlcach. W 1859 roku został ponownie mianowany w siedleckiej szkole.

Literatura:

Uroczyste zamknięcie roku szkolnego 1840, Warszawa 1840, s. 7

„Kurier Warszawski” nr 276, 1851, s. 2

„Gazeta Warszawska” nr 313, 1852, s. 3

45. Bazyli (właśc. Wasyl) Buszmakin (1815-1863)

Z pochodzenia był Rosjaninem. Urodził się w guberni petersburskiej w rodzinie żołnierza zawodowego. Był wyznania prawosławnego. W roku 1838 ukończył kurs nauk na wydziale filozoficznym w Uniwersytecie w Petersburgu ze stopniem rzeczywistego studenta. Pierwszą jego pracą było stanowisko nauczyciela historii i statystyki w Gimnazjum w Archangielsku, gdzie pracował przez dwa lata. W czerwcu 1840 roku przybył do Królestwa Polskiego i został nauczycielem języka rosyjskiego. W tym samym roku został mianowany nauczycielem języka i

literatury rosyjskiej w Gimnazjum w Szczepieszynie, gdzie prowadził także lekcję religii prawosławnej. Po zamknięciu szkoły w Szczepieszynie w 1852 roku został przeniesiony na stanowisko nauczyciela historii i geografii Rosji do Gimnazjum gubernialnego w Warszawie. Ponadto od 1859 roku uczył w szkole rabinów w Warszawie.

Wstąpił w związek małżeński z Teklą Wiktoria (1828-1905) Pasiutewicz, córką Ksawerego Pasiutewicza, nauczyciela szkoły w Szczepieszynie. Bukszmakinowie mieli córkę Alexandrę (ur. ok. 1851 r.; jej akt urodzenia i ślubu był spisywany zapewne w kościele prawosławnym w Zamościu). Buszmakin uczył także w szkole powiatowej w Sieradzu, gdzie w 1863 r. urodziła mu się córka Helena. W akcie urodzenia zaznaczono, że ojciec dziecka zmarł 15 kwietnia 1863 r. Córka Alexandra zmarła w Puławach w 1931 roku i tam została pochowana. Na cmentarzu w Puławach zachował się jej nagrobek.

Źródła:

Archiwum Diecezji Warszawskiej. Parafia pw. św. Aleksandra w Warszawie. Akt ur. . 278/1863

Literatura:

Massalski A., *Tajny raport Pawła Muchanowa dla ministra Aawrama Sergiejewicza Norowa z 1856 r. Przyczynek do dziejów oświaty polskiej w okresie międzypowstaniowym*, „Przegląd Historyczny” nr 3, 1989, s. 418.

46. Mikołaj Winogradow (1802-po 1852).

Urodził się na terenie guberni rizańskiej, był synem duchownego prawosławnego. Uczył się w Seminarium Nauczycieli Parafialnych w Witebsku. Po jego ukończeniu w 1835 roku objął stanowisko nauczyciela szkoły elementarnej w Szczuczynie.

W roku 1840 na własną prośbę został mianowany nauczycielem języka rosyjskiego na terenie Królestwa Polskiego. Przedmiotu tego zaczął nauczać w marcu 1841 r. w szkole powiatowej w Pińczowie. Wkrótce jednak z powodu nieodpowiedniego zachowania, m.in. nadużywania alkoholu został zwolniony z pracy. W październiku 1845 roku rozpoczął pracę w Gimnazjum w Szczepieszynie. Uczył tutaj języka rosyjskiego do 1852 roku, gdy zamknięto placówkę.

Literatura:

Massalski A., *Tajny raport Pawła Muchanowa dla ministra Aawrama Sergiejewicza Norowa z 1856 r. Przyczynek do dziejów oświaty polskiej w okresie międzypowstaniowym*, „Przegląd Historyczny” nr 3, 1989, s. 413-414.

47. Jan Karol Wilhelm Goetz (1813-1883)

Jan Karol Wilhelm Goetz był prawdopodobnie potomkiem francuskich hugonotów, którzy wyemigrowali do Niemiec. Urodził się 24 października 1813 roku w Berlinie, jako syn Jeana (urodzonego w mieście Hanau), fabrykanta i Wilhelminy z Oppermannów primo voto petrel (urodzonej w Poczdamie). Był wyznania ewangelickiego (został ochrzczony w obrządku ewangelicko-reformowanym przez pastora Reclani w Berlinie w kościele przy ulicy Luiserstadt; rodzicami chrzestnymi byli: wuj Jan Piotr Goetz i ciotka Emilia Oppermann). W latach 1823-1827 ruczęszczał do L'institut de l'ecole de Charite w Berlinie. Z 1845 roku, kiedy zdecydował się przyjechać do Polski, pochodzi jego świadectwo z tej szkoły.

Najpierw pracował jako prywatny nauczyciel u dziedzica Nowosiółek w powiecie tomaszowskim, pochodzącego z Wołynia Leona Niemirowskiego (1774-1856). Uczył jego synów: Józefa i Tytusa języka niemieckiego. W Nowosiólkach poznał swoją przyszłą żonę – Eugenię Klarę Barroux, [ur. 22 września 1817 r. w Paryżu, córkę Alberta Barroux, urodzonego w Gand (w Belgii) i Marii Magdaleny Mathien, urodzonej w Anny]. Eugenia Klara, zanim przybyła do Nowosiółek była nauczycielką na pensjach w Paryżu. W lutym 1844 r. wyjechała do Polski i znalazła zatrudnienie jako guwernantka w dworze Alberta Węglińskiego, właściciela dóbr Siedliszcze.

Ślub Jana Karola i Eugenie Klary odbył się w Siedliszczach 31 sierpnia 1845 roku. Trzy lata później Goetz zdał egzamin na nauczyciela początkowego języka niemieckiego. W 1849 roku rozpoczął pracę w Gimnazjum w Szczebrzeszynie i przebywał tutaj do zamknięcia szkoły w 1852 roku. Po wyjeździe ze Szczebrzeszyna pracował krótko jako „guwerner początkowy” w domach prywatnych w powiecie łukowskim, a w latach 1852-1859 jako nauczyciel w domach prywatnych w Lublinie. W roku szkolnym 1852/1853 pełnił funkcję „nauczyciela początkowego”. W Lublinie prowadził ponadto stancję dla uczniów i pracował jako prywatny nauczyciel domowy, udzielając lekcji języka niemieckiego i francuskiego. Podczas pobytu w Lublinie zdał kolejny egzamin zawodowy: uzyskał stopień guwernera niższego języka francuskiego. To pozwoliło mu pracować od roku 1859 w pensjonacie przy Gimnazjum Gubernialnym Lubelskim. W 1862 roku otrzymał z tej placówki zezwolenie na półroczne pełnienie obowiązków nauczyciela języka francuskiego w Szkole Powiatowej Filologicznej w Warszawie. Nauczał także w Gimnazjum Gubernialnym w Warszawie. W 1864 roku ostatecznie rozstał się z posadą nauczyciela w pensjonacie Gimnazjum Gubernialnego w Lublinie i otrzymał pozwolenie na prowadzenie prywatnej trzyklasowej szkoły męskiej. Udzielał się także w społeczności parafialnej kościoła ewangelicko-reformowanego. W latach

1862-1873 był wyznaczany przez Synod Ewangelicko-Reformowany w Królestwie Polskim na członka Kolegium Kościelnego Filiału Ewangelicko-Reformowanego w Lublinie. Zmarł 21 marca 1883 roku w Lublinie. Jest pochowany na cmentarzu ewangelickim przy ul. Lipowej w Lublinie. Eugenia Klara Goetz zmarła w 1880 roku w Lublinie.

Podczas pobytu w Szczebrzeszynie Goetzom urodził się syn Tadeusz Karol Bronisław (1849-?) i córka Maria Regina Wanda (1852-?). Wiadomo jednak, że Goetz'owie mieli ośmioro dzieci. Wnuk Jana Wilhelma i Emilii Goetz'ów, Jan Riabinin był w okresie międzywojennym znanym i zasłużonym badaczem w archiwum lubelskim.

Adrian Eliasz pisał: *W Archiwum Państwowym w Lublinie znajduje się dokument z 1852 r., dotyczący m.in. pracy Goetza w Szczebrzeszynie. Jest to <<Lista imienna nauczycieli prywatnych znajdujących się w powiecie zamojskim za rok szkolny 1851/1852>>, podpisana przez dyrektora Szkoły Realnej w Szczebrzeszynie radcę dworu Romanowskiego, datowana – Szczebrzeszyn, 24 VI/ 6 VII 1852. Z informacji podanych przy nazwisku Goetza wynika, że był on w Szczebrzeszynie nauczycielem prywatnym. O zakresie obowiązków Goetza dyrektor pisał: <<Trudni się utrzymywaniem uczniów na stacji i stole w m.[ieście] Szczebrzeszynie, udziela (...) pierwszych zasad języka niemieckiego i francuskiego, (...) trudni się wprawianiem dzieci w mówieniu językiem francuskim>>. Dalej Romanowski wymieniał uprawnienia Goetza: „Do utrzymywania uczniów [prowadzenia stacji] ma upoważnienie Dyrektora Szkoły Realnej w Szczebrzeszynie, do udzielania języka francuskiego ma upoważnienia J[aśnie] W[ielmożnego] Prezesa Komitetu Egzaminacyjnego (...) z dnia 26 stycznia 1852 r. nr 829, [do] języka niemieckiego upoważnienie Tegoż J.[aśnie] W.[ielmożnego] Prezesa z 7/19 kwietnia 1848 r. nr 49, a do wprawy dzieci w mówienie językiem francuskim od Wielmożnego Dyrektora Gimnazjum Lubelskiego (...) [z] 25 marca/ 6 kwietnia 1848 r. nr 699. Sprawowanie Goetza dyrektor ocenił jako wzorowe,*

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie. Akt urodzenia nr 345/1849.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie. Akt urodzenia nr 148/1852.

APL, zesp. nr 527, *Gimnazjum Wojewódzkie Lubelskie (1780–1866)*, sygn. 562, brak pag.

Literatura:

Uljasz A., *Cudzoziemcy w Lublinie i na Lubelszczyźnie w XIX w.*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis”, Folia 47, „Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” V, 2007, s. 173-179

48. Seweryn Trembiński vel Trębiński (1820-1895)

Syn Wincentego i Marianny z Załuskich. Nie wiadomo gdzie urodził się, być może były to okolice Wozuczyna, skoro w 1831 w tej miejscowości mieszkali jego rodzice.

Uczęszczał do Gimnazjum, a następnie do Seminarium Duchownego w Lublinie, w którym około 1845 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Był prałatem, scholastykiem Kapituły Zamojskiej. W szkole w Szczebrzeszynie pracował w latach 1849-1852. Był prefektem i nauczycielem religii. Był bratem Apolonii Głowackiej, matki Bolesława Prusa. Kiedy ta odeszła od męża, który nie interesował się synami, jednym z nich – Leonem Głowackim zaopiekował się właśnie Seweryn Trembiński.

Opiekował się nim podczas jego edukacji w szkole w Szczebrzeszynie. Po zamknięciu placówki w 1852 r. ks. Trembiński został mianowany wikariuszem parafii katedralnej w Lublinie (Parafia św. Jana). Tę funkcję pełnił w latach 1852-1854. W latach 1854-1884 był proboszczem parafii rzymskokatolickiej w Józefowie. Tutaj, w czasie Powstania Styczniowego wspierał powstańców walczących w lasach Roztocza, m.in. pomagał w wydostaniu z więzienia swego siostrzeńca – Bolesława Prusa (Aleksandra Głowackiego). Był inicjatorem budowy kościoła w Józefowie. W 1886 roku, wskutek donosów do gubernatorstwa w Lublinie o niesieniu pomocy duchowej unitom odmawiającym przejścia na prawosławie, przeniesiony za karę do parafii w Piotrowinie, gmina Józefów nad Wisłą. Tutaj pełnił posługę kapłańską do 24 lutego 1895 roku, kiedy zmarł.

Źródła:

APL, Parafia w Wozuczynie Akt ślubu nr 13/1831.

APL, Parafia p.w. św. Tomasza Apostoła i św. Stanisława w Piotrowinie, Akt zgonu nr 26/1895.

Literatura:

Barbara Typek, Związki Bolesława Prusa z Wozuczynem „Zamojski Kwartalnik Kulturalny”, nr 4/2012, s. 89 -92.

49. Seweryn Paszkowski (1818-?)

Urodził się w Lublinie, syn Józefa i Angeli (sic!) z Leszczyńskich Paszkowskich. W szkole w Szczebrzeszynie uczył co najmniej od 1847 roku. Prowadził zajęcia ze śpiewu i muzyki. Uczył do zamknięcia szkoły w 1852 roku.

W 1844 roku wstąpił w związek małżeński z Teresą z Żurawskich. W Szczebrzeszynie urodziło się Paszkowskim dwoje dzieci: Józef Seweryn (1849-?) i Aleksandra Feliksa (1852-?).

Źródła:

APL, Parafia św. Jana w Lublinie, Akt ślubu nr 52/1844.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczepieszynie, Akt urodzenia nr 144/1949 i 272 /1852.

50. Jan Jeleniew (1807-po 1862).

Właściwie nazywał się Iwan Jeleniew. Urodził się w guberni smoleńskiej w rodzinie duchownego prawosławnego. Nauki pobierał w prawosławnym Seminarium Duchownym w Smoleńsku. W latach 1830-1835 uczył w szkole w Smoleńsku kształcącej urzędników państwowych. Po przyjeździe w 1835 roku do Królestwa Polskiego rozpoczął pracę jako nauczyciel języka rosyjskiego w Gimnazjum w Łukowie. Po zamknięciu szkoły łukowskiej w 1844 roku znalazł pracę na stanowisku nauczyciela języka rosyjskiego w Gimnazjum gubernialnym w Warszawie. W 1849 roku został przeniesiony na stanowisko nauczyciela do Gimnazjum w Szczepieszynie. Uczył tutaj przez kilka miesięcy języka rosyjskiego. Jeszcze w tym samym roku wyjechał do Kielc i rozpoczął pracę w szkole wyższej realnej, również jako nauczyciel języka rosyjskiego. Ponadto, w zastępstwie uczył religii prawosławnej.

Przez kilka lat pracował w szkołach w Pułtusku i Siedlcach. Jeleniew z czasem uległ polonizacji (m.in. jego żona była wyznania rzymskokatolickiego).

Literatura:

Massalski A., *Tajny raport Pawła Muchanowa dla ministra Aawrama Sergiejewicza Norowa z 1856 r.*

Przyczynek do dziejów oświaty polskiej w okresie międzypowstaniowym, „Przegląd Historyczny” nr 3, 1989, s. 417.

51. Andrzej (Jędrzej) Famulski (1804-1851)

Urodził się w Bogdanowie Piotrowskim w rodzinie mieszczańskiej. Syn Antoniego, uczęszczał do Szkoły Wojewódzkiej Księży Pijarów w Piotrkowie, a także do Seminarium Duchownego Księży Pijarów. W latach 1823-1826 studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1825-1827 pracował w Szkole Wojewódzkiej Księży Pijarów w Warszawie, a następnie w latach 1827-1830 w Szkole Wojewódzkiej Księży Pijarów w Łukowie. Uczył też w Szkole Wojewódzkiej Księży Pijarów w Piotrkowie, Gimnazjum w Sejnach, Szkole Obwodowej w Warszawie i Gimnazjum Gubernialnym w Warszawie. Po sekularyzacji w latach 1837-1848 uczył w Gimnazjum w Piotrkowie, a następnie w latach 1848-1851 w Gimnazjum w Szczepieszynie oraz w Szkole Realnej w Szczepieszynie. W Gimnazjum szczepieszyńskim uczył historii i pełnił funkcję inspektora szkoły. Prawdopodobnie brał udział w powstaniu listopadowym.

Jego małżonką była Paulina z Hulwińskich. Około 1846 roku urodził im się syn Władysław (zmarł w 1850 roku w Szczebrzeszynie). W tym samym roku w Szczebrzeszynie urodziła się im córka Bronisława Franciszka. Famulski zmarł w warszawskim szpitalu ewangelickim dnia 6 sierpnia 1851 r. W akcie zgonu zaznaczono, że był inspektorem w Gimnazjum w Szczebrzeszynie.

Źródła:

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt urodzenia nr 325/1850.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt zgonu nr 76/1850.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt urodzenia nr 325/1850.

APL, Parafia św. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt zgonu nr 76/1850.

Archiwum Państwowe w Warszawie. Parafia pw. Św. Andrzeja. Akt zgonu 424/1851.

Literatura:

Massalski A., *Nauczyciele szkół średnich rządowych męskich w Królestwie Polskim 1833-1862. Słownik biograficzny*, Kielce – Warszawa 2007, s. 383–384.

52. Henryk (Wincenty) Horoszewicz (1819-?)

W 1843 roku ukończył naukę w Uniwersytecie w Petersburgu. W akcie urodzenia dziecka podał, że wywodzi się z rodziny szlacheckiej. Bezpośrednio po studiach pracował jako nauczyciel w Szkole Wyższej Realnej w Kielcach, prowadził zajęcia filologiczne. Z pracy w Kielcach zrezygnował w 1849 roku. Następnie uczył w szkole w Łomży. Tak oto opisał go uczeń tego gimnazjum B. Piętko: *Wincenty Horoszewicz żywego usposobienia, nerwowy, udawał zwykle surowego, a wtedy przeraźliwie sapał nosem i marszczył groźnie czoło, w rzeczywistości zaś był to zacny, łagodny człowiek, a przytem gorący patriota polski*. W szkole w Szczebrzeszynie uczył w latach 1850-1852 (jego stryj był proboszczem kościoła unickiego w Kosobudach pod Szczebrzeszynom; był przeciwnikiem zniesienia unii).

Wkrótce po aresztowaniu Jana Fijałkowskiego za rozwieszanie na domach w Szczebrzeszynie paszkwili na cara, został aresztowany w 1852 roku. Podczas śledztwa nie wydał nikogo i do końca procesu a także przed sądem nie przyzna się do winy. Wydarzenia te z udziałem Horoszewicza, Fijałkowskiego i rodzeństwa Rolla, były pretekstem do zamknięcia szkoły w Szczebrzeszynie. Szkołę zamknięto latem 1852 roku. Sądzony przez wojskowy sąd zaborczy, w pierwszej instancji został skazany na karę ścisłego dozoru policyjnego, ale zastępca namiestnika karę tą obostrzył i skazał go na osiedlenie w Guberni Irkuckiej. Po pewnym czasie Horoszewicz dostał zezwolenie na przyjazd na Syberię żony i dziecka. Prawdopodobnie nie wrócił już do Polski i zmarł na Syberii.

Jego żoną była Karolina z Mazarakich, córka Ludwika Mazarakiego, uczestnika rozruchów w powiecie miechowskim i krakowskim w 1846 roku.

W Szczebrzeszynie Horoszewiczom urodził się w 1851 roku syn Karol Aleksander.

Źródła:

APL, Parafia. Mikołaja w Szczebrzeszynie, Akt urodzenia nr 226/1851.

Szkolnictwo łomżyńskie we wspomnieniach Bronisława Piętki [źródło internetowe, <https://www.portalwrona.com/szkolnictwo-wg-pitki> dostęp 16 II 2019]

Literatura:

Massalski A., *Nauczyciele szkół średnich rządowych męskich w Królestwie Polskim 1833-1862*. Kielce 2001, s. 36.

Pomarański S., *Proces polityczny w Szczebrzeszynie w 1852 roku i jego skutki*, Zamość 1919, s. 12-26.

53. Jan Fijałkowski (1827-1854)

Studiował w Petersburgu na koszt państwa. Po ukończeniu studiów w 1849 roku rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Realnej w Kielcach. Uczył historii naturalnej oraz nauk przyrodzonych i higieny. W 1850 roku został mianowany na nauczyciela w szkole w Szczebrzeszynie. Pracował tu do chwili aresztowania go w 1852 roku. Był przyjacielem Henryka Horoszewicza jeszcze z czasu pobytu w Kielcach. Utrzymywał towarzyskie stosunki z rodzeństwem Xawerym i Klotyldą Rollami. Ojciec rodzeństwa Rolla – Antoni był geometrą w Ordynacji Zamojskiej. Mieszkał w Szczebrzeszynie. Wraz z Janem Fijałkowskim był zaangażowany w działalność patriotyczną, m.in. rozwieszał w mieście i formułował tzw. „paszkwile” obnażające decyzje polityczne cara. Po kilku takich incydentach prowadzący śledztwo w tej sprawie postanowili aresztować Jana Fijałkowskiego i Xawerego Rolla. Po długim śledztwie, podczas którego Fijałkowski nie wydał współnika, zamknięto go w miejscowym areszcie, a po kilku dniach wywieziono do Lublina i 8 czerwca 1852 roku osadzono w warszawskiej cytadeli. Tu sprawę przekazano sądowi wojennemu i poddano go brutalnemu śledztwu.

Początkowo Fijałkowski zaprzeczał współpracy z Horoszewiczem i rodzeństwem Rolla, ale ostatecznie załamał się i wydawał innych ludzi, bezpośrednio nie związanych z zajściami w których brał udział. Śledztwo Jana Fijałkowskiego w cytadeli trwało dwa lata. Nie doczekał jego końca. Zmarł w szpitalu więziennym 10 lipca 1854 roku. Według protokołu policyjnego *trawiony chorobą piersiową*.

Literatura:

„Kurier Warszawski” nr 219, 1850, s. 3

Massalski A., *Wyższa Szkoła Realna w Kielcach*. Kielce 1984, s. 90

S. Pomarański. *Proces polityczny w Szczebrzeszynie w 1852 roku i jego skutki*. Zamość 1919, s. 12-22.

54. Leonard Celiński (1825-1853)

W szkole w Szczebrzeszynie pracował w latach 1846-1852. Uczył kaligrafii i rysunku. Po zamknięciu szkoły w 1852 roku otrzymał pracę w szkole powiatowej w Białej Podlaskiej, gdzie zmarł.

Źródła:

APL, Parafia pw. Narodzenia NMP w Białej Podlaskiej, Akt zgonu nr 53/1853.

Literatura:

Popis szkolny z roku 1847, Warszawa 1847, s. 3.

55. Klemens Parczewski

W latach 1839-1847 prowadził zajęcia z literatury i języka rosyjskiego w Gimnazjum w Szczebrzeszynie.

Literatura:

Popis szkolny z roku 1840, Warszawa 1940, s. 7

56. Konstanty Jastrzębski (1810 - ?)

W szkole w Szczebrzeszynie pracował w latach 1849-1852. Po likwidacji Gimnazjum w Szczebrzeszynie w 1852 roku został przeniesiony do szkoły realnej w Piotrkowie Trybunalskim. Pracował na stanowisku nauczyciela, w 1858 roku został mianowany starszym nauczycielem gimnazjalnym.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne Szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Szczebrzeszyn 1927, s. 77.

57. Józef Paszkiewicz

Absolwent szkoły w Szczebrzeszynie, a następnie jej nauczyciele. Po likwidacji szkoły w 1852 roku, został przeniesiony jako nauczyciel do szkoły realnej w Piotrkowie Trybunalskim.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne Szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Szczebrzeszyn 1927, s. 77.

58. Franciszek Jabłoński

W szkole w Szczebrzeszynie uczył w latach 1848-1852. Po jej zamknięciu został przeniesiony do szkoły realnej w Piotrkowie Trybunalskim.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne Szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Szczebrzeszyn 1927, s. 74.

59. Piotr Romanowski

Radca dworu carskiego (był to stopień urzędniczy w Rosji carskiej), inspektor szkoły powiatowej realnej w Warszawie; był dyrektorem szkoły w Szczebrzeszynie od 1849 roku do jej zamknięcia w 1852 roku był radcą dworu Piotr Romanowski. Jego zwierzchnictwu podlegały wszystkie szkoły w byłym powiecie zamojskim. Były to m.in. trzy szkoły w Szczebrzeszynie: szkoła elementarna, szkoła rzemieślniczo-niedzielną i prywatną szkoła żeńska Rederów. Szkoła elementarna w Zamościu, założona w 1850 roku szkoła elementarna w Krasnobrodzie i otwarta w 1851 roku szkoła elementarna prywatna płci żeńskiej Eufemji Wąsowskiej w Zamościu.

Po zlikwidowaniu szkoły w Szczebrzeszynie został w 1855 roku urzędnikiem polowego komisariatu armii w Rosji. Pomimo, że był bardzo lojalny w stosunku do władz carskich, w procesie podległych mu nauczycieli – Henryka Horoszewicza i Jana Fijałkowskiego zachował się godnie wystawiając im dobrą opinię.

Dyrektor Romanowski miał pozostać w Szczebrzeszynie do chwili ostatecznego załatwienia wszystkich spraw, związanych z zamknięciem szkoły. Romanowski był likwidatorem szkoły do końca. Zamknięcie zakończył w 1854 r. Miał on już zasobą 26 lat "służby najgorliwszej", ostatnio był inspektorem szkoły powiatowej realnej w Warszawie. Już po zlikwidowaniu szkoły w Szczebrzeszynie został w roku 1855 urzędnikiem polowego komisariatu czynnej armii w Rosji.

Literatura:

Klukowski Z., *Dawne Szkoły im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1811-1852)*, Szczebrzeszyn 1927, s. 74.

Pomarański S., *Proces polityczny w Szczebrzeszynie w 1852 roku i jego skutki*, Zamość 1919, s. 16.

Wykaz rektorów, zastępców rektora, dyrektorów i zastępców dyrektorów w Szkole im. Zamojskich w Szczepieszynie 1811 - 1852

Mazwisko i imię	Okres pełnienia funkcji	Funkcja
Ks. Michał Siekierzyński	1811-1814	Rektor
Michał Winnicki	1814-1816	Zastępca rektora
Jan Sierpiński	1816-1818	Zastępca rektora
Ks. Marcin Gosiewski	1818-1828	Rektor
Jan Zienkowski	1828-1834	Rektor
Ksawery Pasiutewicz	1834-1842	Zastępca dyrektora
Stanisław Godziszewski	1842-1848	Dyrektor
Stanisław Kiewlicz	01.08.1847-30.10.1848	Zastępca dyrektora (podczas choroby S. Godziszewskiego)
Piotr Romanowski	1849-1852	Dyrektor

Jan Makara
Odense, Dania